

AD 1997 nr 57

Fråga om det förelegat saklig grund för uppsägning av tre ambulanssjukvårdare som enligt arbetsgivaren, ett bolag, förfarit illojalt genom att göra en anmälan till en tillsynsmyndighet och genom att uttala sig kritiskt om arbetsgivaren till tidningar och i TV.

Parter:

Svenska Kommunalarbetareförbundet; Biltrafikens Arbetsgivareförbund; Samariten Ambulans Aktiebolag

Nr 57

Svenska Kommunalarbetareförbundet

mot

Biltrafikens Arbetsgivareförbund och Samariten Ambulans Aktiebolag i Stehag.

Yrkanden m.m.

Mellan Svenska Kommunalarbetareförbundet (SKAF eller förbundet) och Biltrafikens Arbetsgivareförbund gäller kollektivavtal. Samariten Ambulans Aktiebolag (Samariten eller bolaget) är medlem i Biltrafikens Arbetsgivareförbund. S.T., D.T. och P.W. är medlemmar i SKAF.

Bolaget sade den 4 april 1995 upp S.T., D.T. och P.W. från deras anställningar hos bolaget. Förbundet har - under åberopande av att saklig grund för uppsägningarna inte förelegat - väckt talan mot Biltrafikens Arbetsgivareförbund och bolaget och, som talan slutligt bestämts, yrkat att bolaget förpliktas utge allmänt skadestånd till envar av S.T., D.T. och P.W. med 150 000 kr jämte ränta därå enligt [6 § räntelagen](#) från den 13 februari 1996, då bolaget delgavs stämning i målet, tills betalning sker.

Biltrafikens Arbetsgivareförbund har avstått från att utföra talan i målet.

Bolaget har bestritt käromålet. Inget belopp har vitsordats som skäligt skadestånd. Ränteyrkandet har vitsordats som skäligt. Bolaget har, för det fall bolaget tappar målet i någon del, yrkat att skadeståndet jämkas till noll.

Parterna har till utvecklande av talan anfört i huvudsak följande.

Förbundet

1. Bakgrunden

Ambulansverksamheten i Stockholms län ombesörjdes tidigare uteslutande av Landstinget i Stockholms län. Landstinget drev verksamheten, ägde fordonen och var ambulanspersonalens arbetsgivare. I början av 1990-talet fattade landstingsfullmäktige beslut om att verksamheten skulle konkurrensutsättas. Det innebar en möjlighet för bl.a. privata bolag att genom

upphandling få uppdrag att på entreprenad utföra verksamheten under viss tid i visst område. I samband härmed inrättades Centrala avdelningen för Ambulanssjukvård och Katastrofmedicinsk planering (CAK), vars uppgift är bl.a. att i upphandlingsförfarandet utöva landstingets beställarfunktion och att genom inspektioner m.m. utöva tillsyn och kontroll över de entreprenörer som driver verksamheten. Från och med sommaren 1993 lades ambulansverksamheten i länet ut på entreprenad till olika ambulansföretag.

Bolaget driver verksamhet inom delar av Stockholms län. Bolaget ägs och drivs av bröderna T.K., som är verkställande direktör, och U.K. som är personalansvarig. L.E. är bolagets medicinske kontaktperson (MKP), dvs. den som är medicinskt kunnig och ansvarig i bolagsledningen.

Bolaget har sedan den 1 juli 1993 utfört ambulanstransporter enligt entreprenadavtal, till en början i Märsta, Upplands Väsby och Vallentuna och från och med den 1 september 1994 även i Farsta, Haninge, Tyresö och Gröndal. Att bolaget övertog ambulanstransporterna i de nämnda södra länsdelarna medförde att bolaget på kort tid expanderade kraftigt, bl.a. fördubblades antalet anställda.

S.T., D.T. och P.W. är erfarna, utbildade ambulanssjukvårdare som sedan flera år arbetat i de södra länsdelarna. De var anställda hos landstinget fram till 1993 och hade därefter på kort tid flera olika arbetsgivare. De var anställda hos landstingsägda AISAB, sedan hos privata Falcks Räddningskår Ambulans AB och därefter hos bolaget Mediambulans AB. På grund av misskötsel förlorade Mediambulans AB sitt entreprenadkontrakt och den 1 september 1994 övertog Samariten kontraktet för den tid som återstod av avtalsperioden, två år.

I det södra området, "den södra sidan", arbetade ambulanssjukvårdarna i skift och i arbetslag om två personer. D.T., som varit stationerad vid Farstastationen, har arbetat främst med C.Y.. S.T., vid Tyresöstationen, har arbetat främst med P.L. och P.W., vid Haningestationen, har tjänstgjort främst med L.H.. S.T. och D.T. har varit skyddsombud och arbetsplatsombud sedan hösten 1993 och P.W. sedan årsskiftet 1994/1995.

Det fanns under den period målet avser vid varje station en bil som gick dygnet runt, sju dagar i veckan, s.k. dygnsbil, förutom vid Gröndalsstationen, där det fanns två bilar placerade för transporter under dagtid måndag-fredag, s.k. dagbilar.

2. Händelseförloppet

2.1 Tiden intill februari 1995

När bolaget tog över verksamheten på den södra sidan övertogs även personalen. Före övertagandet hölls ett informationsmöte där bolagets företrädare presenterade sig själva och bolaget för personalen. Tydligt hade bolaget varnats för att personalen på den södra sidan skulle utgöra "en problemgrupp", och särskilt T.K. anslog från början en olustig ton. Flera ur personalen tyckte att han uppträdde på ett diktatoriskt och hotfullt sätt. Bl.a. lät han förstå att det inte var en självklarhet att bolaget övertog personalen. Han förklarade att det fanns många som gärna ville ta anställning hos bolaget och att de som inte passade in i bolaget, inte kunde räkna med att få vara kvar. En annan omständighet som gjorde personalen undrande var att bolagsledningen antydde att verksamheten på den norra sidan höll en högre standard än den på den södra och att man skulle hålla isär de båda sidorna. Trots att de flesta ambulanssjukvårdarna hade flerårig erfarenhet och god utbildning fick alla genomgå

anställningsintervjuer och provanställdes sedan under tre månader; utom D.T. vars provotid av bolaget bestämdes till sex månader. Lönen blev lägre än den varit tidigare.

Bolaget tog inte några initiativ till fackliga förhandlingar och tog inte till vara de anställdas erfarenheter.

Det uppstod omedelbart problem i det dagliga arbetet. Arbetet försvårades av brister i bolagets organisation och av de ledandes negativa attityd till arbetstagarna. Bolagets instruktioner om ansvarsfördelningen i bolagets ledning var oklara. Förutom den medicinskt ansvarige, L.E., och en områdesansvarig, driftansvarig, för den södra sidan, R.Ö., fanns en förman på varje station. R.Ö. och förmännen arbetade som ambulanssjukvårdare och hade ingen chefsställning och inga ekonomiska befogenheter. Personalen hade fått en lista med telefonnummer som kunde användas för att nå driftledare eller andra ansvariga. Personalen var tillsagd att vid problem i första hand kontakta R.Ö. eller den som hade jour. R.Ö. hade i praktiken - vid sidan av sitt heltidsarbete som ambulansförare - jour dygnet runt, sju dagar i veckan. Han var stressad och upptagen och hade svårt att hinna med. Han saknade dessutom befogenhet att t.ex. köpa in reservdelar till fordonen och det var oklart för personalen vilken ställning han egentligen hade.

För ambulansförare är det viktigt, särskilt i akuta situationer, att snabbt kunna komma i kontakt med arbetsledningen. I ambulanserna finns därför i enlighet med de krav som ställs av CAK en omfattande sambandsutrustning. Dels skall det finnas en mobilradio, dvs. en kommunikationsradio som ambulansföraren brukar inne i eller när så behövs utanför bilen. Om en ambulansförare byter fordon tar han med sig denna radio. När personalen vistas utanför bilen skall den ha med sig personsökare som tar emot signaler från kommunikationsradion och säkerställer att ambulanssjukvårdarna alltid kan nås. Personsökaren drivs med batterier som laddas upp på stationen. Detta är den viktigaste sambandsutrustningen. Genom radion kallas ambulanserna från larmcentralen (SOS Alarm AB). Varje radio har ett nummer och larmcentralen identifierar ambulansfordonen med dessa radionummer, inte med bilarnas registreringsnummer. Till kommunikationsradion hör en s.k. mobitexapparat som i skrift ger personalen uppgift om t.ex. vid vilken adress de skall hämta en patient. Vidare skall det finnas en bärbar radio som är avsedd att användas främst vid större olyckor samt, som ett reservsystem, mobiltelefoner.

Entreprenören ansvarar för att kommunikationsutrustning finns och fungerar. Utrustningen är viktig för att ambulansföretaget skall kunna uppfylla kravet på "tillgänglighet". I begreppet tillgänglighet ligger ett krav på dels s.k. anspänningstid, dels s.k. insatstid. Anspänningstiden är den tid som kan tillåtas passera från anropet från larmcentralen tills fordonet är körklart. Den tiden är högst 90 sekunder. Insatstiden är tiden från det att fordonet är körklart till det att personalen anländer till patienten. Det åligger entreprenören att minimera dessa tider. I detta ligger bl.a. ett ansvar för att personalen har erforderlig lokalkännedom, att bilarna mellan uppdragen är placerade på lämpliga platser och har drivmedel m.m. Entreprenören skall hålla fordon tillgängliga under driftstiden. Det innebär att det är entreprenörens ansvar att hantera underhåll och reparation av fordon och övrig materiel samt att se till att personal finns tillgänglig. Entreprenören ansvarar också för driftsavbrott som kan uppstå, t.ex. om fordon eller annan utrustning havererar eller personalen blir sjuk.

Trots detta var de ansvariga ofta inte anträffbara när personalen sökte dem. Även R.Ö. och personerna i bolagsledningen var utrustade med personsökare. Ambulansförarna kunde via personsökaren lämna ett meddelande med önskemål om att någon ansvarig skulle ringa upp

föraren t.ex. för att diskutera och ge råd i frågor om hur en brist i den medicinska utrustning eller fordonet skulle hanteras. Det är viktigt för ambulanssjukvårdarnas möjligheter att ge god vård att kommunikationsvägarna till de ansvariga är enkla och snabba. Bolagets bristfälliga och oklara organisation och de ansvarigas oansvariga attityd ledde till att det kunde dröja lång tid innan personalen fick kontakt eller svar. Bolagsledningens attityd till de anställda var nonchalant och avvisande. T.K. var ofta aggressiv och ibland hotfull. Ledningen lyssnade inte på personalen och litade inte på de erfarna ambulanssjukvårdarna. Personalen bemöttes inte med respekt. Särskilt T.K. var ofta kort i tonen eller ilsken när en ambulansförare hade någon fråga eller något önskemål.

Ett annat problem var att bilarna ofta krånglade och gick sönder. Inte sällan saknades nödvändig utrustning. Det uppstod dagligen små eller stora fel. Felen medförde inte alltid direkt trafik- eller patientfara men de innebar att personalen inte kunde ge patienterna god vård. Underhållet av bilarna åsidosattes och ledningen nonchalerade systematiskt personalens påpekanden. Fel som inte var akuta kunde det ta månader att åtgärda. Personalen rapporterade alla fel och sökte rättelse men hade ständiga svårigheter att komma i kontakt med arbetsledningen.

En ambulans som inte är trafiksäker eller utgör en fara för patienter skall inte användas. Om sådana problem uppstår skall ambulansföraren ta kontakt med SOS Alarm AB och meddela att ambulansen till vidare inte kan åta sig transporter. Ambulansen ställs av tills felet avhjälppts. Det kallas att ambulansen rödmärks. Under den tid rödmärkningen består får SOS Alarm AB vid behov kalla på en ambulans från annat område. Om en ambulans i ett enskilt fall är trafik- eller patientfarlig, dvs. om den skall rödmärkas eller ej, kan egentligen bedömas endast av föraren. T.K. gav emellertid order till de anställda att de inte fick rödmärka bilar. Personalen fick ofta order att köra med bristfälliga bilar. Om det hände att en bil rödmärktes blev T.K. mycket upprörd. Bland personalen trodde många att hans ilska berodde på att bolaget tvingades erlægga någon sorts "böter" för varje bil som rödmärktes. Ambulansförarna trodde att de, om de rödmärkt en bil på eget bevåg, skulle beskyllas för arbetsvägran.

Bolaget hade reservbilar som kunde användas om det uppstod fel på en bil. Bilar kunde också lånas från den norra sidan eller hyras från CAK. T.K. tillät emellertid under hösten 1994 inte att bilar hyrdes, eftersom bolaget ville spara pengar.

Ett bekymmer var arbetsmiljön för dagbilspersonalen. Bolaget hade hyrt lokaler på Mårbackagatan i Farsta. Där saknades personal- och hygienutrymmen. Det enda utrymme av det slaget disponerades av den förre hyresgästen, Mediambulans AB, som hade nyckel till lokalen. Det gick inte att förvara journaler eller att inta måltider på ett godtagbart sätt. Lokalen bestod av ett kallt garage. Personalen påkallade yrkesinspektionens uppmärksamhet och yrkesinspektionen inspekterade lokalen den 21 september 1994. Yrkesinspektionen fann brister bl.a. i att ambulansernas uppställningsplats var belägen för nära personalutrymmena samt i ventilationen och möjligheterna att rengöra fordonen. T.K. bemötte inspektionsutlåtandet med hot om att bilarna skulle flyttas till Upplands Väsby. Dagbilarna flyttades efter årsskiftet 1994/95 till Gröndal.

Missförhållandena ledde till att ambulanssjukvårdarna började anteckna händelser som inträffade. Ambulanssjukvårdarna vid Farsta-, Haninge- och Tyresöstationerna förde dagbok över bristerna i bolagets organisation m.m. Personalen förde inte dagbok från början, utan först sedan bolagets nonchalanta inställning visats. Tanken med dagboken var att uppmärksamma bolaget på den allvarliga situationen som omöjliggjorde för personalen att ge

god vård. Personalen upplevde att verksamheten höll på att glida de ansvariga ur händerna. Dagboken har det innehåll som redovisas här nedan. [Arbetsdomstolen har numrerat anteckningarna i dagboken, 1-24, och de händelser som rör Farstastationen, 25-30].

2.2 Dagboken och tiden fr.o.m februari 1995

Dagbilarna B 804 och B 844 (Gröndal)

(1) 941024

Personalen blir av arbetsgivare T.K. tillsagd att köra med en bil som "tjuvstannar" eller att välja på att ta en bil där bakluckan inte går att öppna utifrån.

Denna anteckning visar att standarden på bolagets fordon var bristfällig. Bilen kunde stanna vid tomgångskörning, t.ex. vid ett rödljus. Bolaget har i efterhand uttalat att ambulansförarna borde ha avhjälpt problemet genom att stanna bilen och låta motorn kallna innan de for vidare.

(2) 941031

Söker fordonsgruppens akuttelefonnummer flertalet gånger. Det tar 45 minuter innan någon hör av sig.

Denna anteckning pekar på ett vanligt förekommande problem. Det är viktigt att anmälningar om fel kan göras utan problem. Men i princip alla anställda i bolaget har varit med om väntetider på en halvtimme - en timme.

(3) Söker MKP angående avsaknad av CPAP i bilen. Numret kan ej nås. Får en patient med begynnande lungödem. Kan ej behandla.

Denna anteckning är ett uttryck för att bolagsledningen ofta tog utrustning från en dagbil för att användas i en annan bil där motsvarande utrustning fattades. Ofta återställdes sedan inte utrustningen till den ursprungliga bilen.

(4) 941227

B 844 får larm på morgonen. Bilen startar ej och personalen får dra A 903 för assistans. Bilen startar dock efter 8 minuter och B 844 kör själva patienten till sjukhus. - B 844's bil har dessförinnan varit på upprepade reparationer då bilen blivit överhettad vid provokation. - På sjukhuset (Södersjukhuset) ringer personalen bägge tel.nr. som ska användas då bilen är trasig. Ingen ringer tillbaka. J.A. [ambulanssjukvårdare;arbetsdomstolens anm.] ringer då R.Ö. som i sin tur kontaktar U.K.. - Vid kl. 12.15 ringer T.K. och informerar att bilen inte skall ställas av utan istället låta motorn gå på tomgång vid patienttransporter. - Efter någon timmer ringer Roger åter och berättar att den Opel som skulle ha gått som reservbil tyvärr behövs mer till en utomlänstransport. - Vårans trasiga bil fortsätts att köras och ska lagas på kvällen/natten.

T.K:s order strider mot bestämmelser om förbud mot tomgångskörning bl.a. vid Södersjukhusets akutmottagning. Dessutom finns det risk att ambulansen kan bli stulen om den står med motorn igång medan personalen är sysselsatt med patienten. En stulen bil

innebär att uttryckningar kan försenas. Det är mycket allvarligt om de mediciner som förvaras i fordonen kommer på avvägar. Bolagets attityd innebär ett medvetet risktagande.

(5) Januari -95

Opeln krånglar. Vill ej gå fortare än 60 km i timmen. Roger tar kontakt med T.K. som säger att: "Ni får fortsätta att köra för det finns ingen reservbil". Roger "rödmärker" ändå och lyckas lösa problemet.

Det fanns reservbilar att hyra från CAK. T.K:s order om fortsatt körning är därför anmärkningsvärd och ett uttryck för att bolaget i strävan att hålla kostnaderna nere eftersatte möjligheterna att ge god vård.

Haninge B 944

(6) 950116 Personal 244 och 447

Fick en reservbil (979) då vi gick på nattpasset. Framrutan för fjärrljusen var tejpad med packtejp och var i princip helt lös. Dörrhandtaget till bakluckan gick sönder. Bakluckan gick bara att öppna inifrån. Ringde journr., personsökarnr. och R.Ö.. Inget svar på 45 minuter. T.K. svarar med att det inte finns någon ledig reservbil och att luckan går att öppna inifrån och att vi ändå inte har så många resor utan kan fortsätta att åka med bilen. Får ej "rödmärka" bilen. Senare på kvällen får vi reda på att ambulanspersonal på Nacka Sjukhus ringt till CAK och påtalat vårt problem. CAK ringer T.K. och talar om att bilen skall bytas ut. Om ingen reservbil finns kan bil hyras av CAK. - T.K. ringer och skriker till 447 i telefonen: "Vem fan av er två har ringt CAK. Nu talar du om det på en gång. Det var det jävligaste jag varit med om". Biltelefonsamtalet bryts och T.K. ringer upp 244 och skriker ut samma sak samt att han nog skall ta reda på vem som ringt CAK. T.K. ringer CAK och får veta att Nackas personal ringt. Ingen ursäkt till den utskällda personalen. - Hyrd bil från CAK kom vid midnatt.

S.T. fick av R.Ö. rådet att, om hon trodde att det skulle hålla, tejpa fast den lösa rutan. Sedan gick bakluckan sönder. Detta är inte samma bil vars baklucka gick sönder vid Tyresöstationen i januari 1995. Här illustreras, förutom T.K:s attityd till personalen, bolagets nonchalanta attityd till säkerheten. Först på CAK:s direkta tillsägelse togs bilen ur drift. P.W., som tog emot samtalet från T.K., kände sig hotad av denne.

(7) Vid ytterligare ett tillfälle har bakluckan gått "sönder". Ringde då 07.30 och meddelade detta. 10.00 kom en reservbil. Fick ej rödmärka bilen under tiden.

(8) Nyårshelgen

Blodsockertestapparaten försvann. 430 ringde till B. (förrådsansvarig) på Upplands Väsby den 3 jan. -95 och påtalade att en ny behövdes. Ännu idag har ingen ny kommit.

Denna anteckning är missvisande. Det som saknades var en s.k. nålkatapult, inte hela blodsockerapparaten. Detta är inte obligatorisk utrustning enligt CAK:s krav.

(9) Sept/Okt

Det tog över 2 månader innan vi fick bordsladdare till telefonen. Innan dess kunde vi inte ladda telefonen då vi hade reservbil.

När den ordinarie bilen var på reparation användes reservbil. När reservbilen brukades kunde telefonen inte alls användas.

(10) 950116

Biltelefonen går sönder. Det tar 21 timmar innan vi får en ersättningstelefon.

(11) Personsökare

Sagt till flertalet gånger att det är glapp i en personsökare och att den vid några tillfällen ej "går igång" vid larm - ingen åtgärd.

(12) Bärbar radio

Vi har inget extra batteri till den bärbara radion. Radion måste tas ur bilen för att laddas upp.

Radions batteri måste laddas regelbundet. Det tar två timmar. Bolaget medgav vid möte den 29 september 1994 att ett extra batteri till den bärbara radion skulle finnas.

(13) Bilen

Då vi får bilen 1/9 -94 är det glapp i tändningslåset. Det är svårt att vrida om nyckeln. Vindrutetorkare, signalhorn, fläkt, rundradio m.m. slutar ibland att fungera. Ingen åtgärd trots tillsägelse förrän det inte går att vrida om tändningsnyckeln alls och bilen "rödmärks". Den får bärgas bort, detta tar över två timmar. Felet med tändningslåset kände arbetsgivaren till innan vi fick bilen.

Felet påtalades gång på gång. Bolaget försökte laga det men lyckades inte. Trots risken för att bilen kunde stanna under uppdrag lät bolaget bilen användas. Den borde i avvaktan på reparation inte alls ha använts.

(14) Reservbil

Får en reservbil då vår ordinarie är på service. Bilen har endast fyra (4) hjulbultar istället för fem (5) på höger bakhjul. Felet påtalas. Svar: "Det räcker med fyra bultar. Det har varit så sedan vi köpte bilen av Mediambulans AB".

Personalen oroade sig för hur ambulansen vid hård körning skulle tåla att en bult saknades. Vid en bilbesiktning innebär en saknad hjulbult en "etta". Det betyder att felet måste åtgärdas. Detta är inte avgörande för trafik- eller patientsäkerheten men ett tecken på bolagets nonchalanta inställning till säkerheten och till den egna personalen.

(15) I början av september

L.H. och P.W. jobbar. L.E. (MKP) kommer till station. Han har med sig en ryggsäck med nålar, dropp osv. Lennart säger att den är komplett och klar för att användas. Personalen får strax därefter larm om en diabetiker i insulincoma. Patienten är medvetslös. Han har en

insulinpump som hela tiden ger honom mer insulin. - I ryggpåcken finns inga blodsockersticker eller blodsockermätare!! Där ligger bara en lapp som säger: Blodsockermätare kommer senare. - Vi blir tvungna att köra in patienten medvetlös istället för att behandla honom på plats. Patienten riskerade alltså att få hjärnskador p.g.a. att blodsockermätaren inte fanns i ryggpåcken. Då vi påtalade detta för L.E. sa han: "Oj, det får jag ta på mig".

Blodsockermätare eller -sticker är obligatorisk, medicinskt livsviktig utrustning.

På grund av L:s.E:s slarv saknades utrustningen och det kunde ha fått allvarliga konsekvenser för den svårt sjuke patienten. Hade utrustningen funnits hade ambulanssjukvårdarna kunnat ställa diagnos och ge behandling.

(16) 950127

Då P.W. gick på sitt pass fick han veta att biltelefonen är helt spärrad för utgående samtal med ett undantag, 90 000. Även kortnumren till akutbilar, helikoptrar o dyl. är spärrade.

Anteckningen visar att bolaget av besparingsskäl eftersatte personalens möjligheter att ringa från ambulansen. Det görs dock inte gällande att detta utgör ett brott mot CAK:s föreskrifter.

Tyresö A 946

(17) 1 september-mitten november

Väntat på laddningsbart sökarbatteri trots flera påminnelser. Fick låna av Brandförsvaret under tiden. Fick inga pengar att själva handla för.

Bolaget lämnade inte ut nya batterier eller pengar att köpa batterier för. Personalen fick låna batterier av personal vid brandförsvaret.

(18) 940929

Under personalmöte slog T.K. näven i bordet så många blev rädda p.g.a. vi önskade få våra lönespecifikationer hemskickade. Vi får fortfarande leta efter dem på arbetsplatsen.

Denna anteckning illustrerar T.K:s ovänliga attityd till personalen.

(19) 941119-20

Radioproblem och sökarproblem. Två sökare med olika sökarnummer som fungerar till och från. Ingen åtgärd trots påpekande.

(20) 941204

Vindrutespolaren ur funktion. Saltade vägar ledde till igensmutsad vindruta. Felet meddelades och åtgärd utlovades omgående, vilket inte blev av förräns på månd 5/12. På natten fick personalen spruta spolärvätska via en LT-cin-flaska. - Tack och lov få resor. Ingen reservbil fanns att tillgå var svaret efteråt.

Denna händelse inträffade under kvällstid. Enligt R.Ö. fanns då inte reservdelar att tillgå. Det kom ett larm och under den transporten fick personalen hålla rutan ren genom att spruta vätska för hand.

(21) 941201-17

Kontinuerliga påminnelser om att bårsläden inte fastnar i sina lägen alla gånger. Släpper under färd vid flertalet tillfällen och åker in i mellanväggen. Som tur är endast då ingen patient låg på båren. Tänk om någon av oss stått och ventilerat en patient vid huvudänden då bårsläden släppt!! - Åtgärd lovades 15/12 men gjordes aldrig. Kräver åtgärd 17/12 och får byta till en dagsbil sent lördag kväll.

Bårsläden är den skjutbara anordning som patientbåren ligger på. En av ambulanssjukvårdarna finns hos patienten under färd. Vårdaren kan då stå eller sitta mellan patienten och mellanväggen till förarhytten. Om bårsläden lossnar under färd, t.ex. vid en häftig inbromsning, kan släden med kraft träffa vårdaren och skada denne. Detta är en arbetsmiljöfråga. I synnerhet om vårdaren är sysselsatt med att hjälpa patienten är det även en fråga om bristande patientsäkerhet. Felet kunde inte motverkas genom att personalen var extra noga med att fästa båren. Bolaget ansåg att åtgärdandet av felet kunde anstå till nästa ordinarie servicetillfälle. Det dröjde 17 dagar innan felet åtgärdades.

(22) 941219

Barnväskan saknas i bilen då vi återfår den med utbytt bårsläde. MKP L.E. tycker vi kan klara oss utan över natten. Väskan innehåller bl.a. barnventilator och förlossningsset. M.N. kräver utrustningen. Fick ena dagsbilens barnväska. Vittnen till händelsen: S.T. och P.L..

Sedan bårsläden bytts i bilen saknades den viktiga barnväskan. Personalen fick tjata sig till denna viktiga utrustning av L.E..

(23) Filt/väsk-hyllan (bakom vårdarstolen) lösgjord för bårslädebyte och därefter ej fastsatt igen. R.Ö. informeras och han gör en tillfällig lösning, som ej håller. Påpekar problemet igen och åtgärd lovas. Dagar och veckor går utan åtgärd trots ännu fler påpekanden. Personalen rädda för att patienterna ska få hyllan över benen vid skarp högerkurva.

950116

Återfår bilen efter service. Fortfarande ingen åtgärd av filt/väsk- hyllan. Åtgärd görs 950118.

Bredvid bårsläden baktill i ambulansen finns en hylla med fyra eller fem fack för diverse utrustning, t.ex. syrgasväska som kan väga tio kilo, defibrillator och andra tunga föremål. Hyllan är normalt fast monterad. Som regel får det inte finnas lösa föremål i ambulansens patientutrymme. Nu hade hyllan delvis skruvats loss för att ge plats för en bår mellan hyllan och väggen. Efter hand lossnade hyllan alltmer. Personalen måste hålla i hyllan för att undvika att den t.ex. i en kurva föll över patienten. Under dessa förhållanden kunde vårdaren inte koncentrera sig på den medicinska uppgiften. Bolaget tog en månad på sig för att åtgärda detta trots åtskilliga påpekanden.

(24) 950117 Personal 300 och 479

Öppningsmekanismen till bakluckan ur funktion. Ringde akutbilstel.nr. Inget svar någonstans. Pratade in meddelande. 30 minuter innan återuppringning. "Rödmärkte" bilen under tiden. Återfick reservbil (979) som fortfarande har en medimixtub som ej går att sätta fast.

Att luckan endast kunde öppnas inifrån innebar att ambulanssjukvårdaren var tvungen att klättra eller sträcka sig över patienten för att öppna. Om ambulansen blivit inblandad i en trafikolycka kunde följden ha blivit att patienten och vårdaren blivit instängda i bilen utan möjlighet att snabbt få hjälp utifrån. Medimixtuben innehåller lustgas.

Även personalen vid Farstastationen antecknade vad den var missnöjd med. Det saknas dock dagboksanteckningar från Farsta. Dessa förvarades öppet på stationen och försvann därifrån under vintern 1995 på okänt sätt. Personalen har försökt rekonstruera dagboksanteckningarna och tidsangivelserna är därför osäkra. Följande händelser och brister återopas dock. Det kan nämnas att dessa incidenter inte omnämns för massmedierna, vilket visar att S.T., D.T. och P.W. inte agerat för att skada bolaget.

25. Förmodligen den 27 september 1994 fungerade inte dörrlåset på en bil. Bolaget gav direktiv om att lämna bilen olåst, vilket strider mot regler för verksamheten.

26. Det var problem med att få fungerande personsökare och batterier till sökarna. Vid ett tillfälle, den 8 maj 1995, åtgärdades inte felet trots att personalen påpekade felet på morgonen. Detta ledde till att ambulanssjukvårdarna D.T. och C.Y. inte nåddes av larm från SOS Alarm AB och efterlystes av polisen. Bolaget kallade dem till enskilda förhör som en repressalie. D.T. och C.Y. vägrade dock att ensamma möta bolagets representanter.

27. Vid ett tillfälle, förmodligen under våren 1995, försenades en akuttransport då kylarvattnet i ambulansen började koka och en ersättningsbil måste kallas till platsen.

28. Vid ett tillfälle våren 1995 var bensinkortet spärrat. Personalen fick rådet att själva lägga ut pengar till bensin. Saken åtgärdades efter några timmar.

29. Vid ett tillfälle förmodligen under våren 1995 hade taklampan inne i bilen lossnat och var provisoriskt fasttejpad. Saken åtgärdades trots påpekanden från personalen först efter flera veckor.

30. Härutöver kan nämnas en episod då P.W. den 5 april 1995 skulle hämta en svårt sjuk patient, T.W.. Ambulansen gick inte igång förrän efter 5-10 minuter vilket var oacceptabelt med hänsyn till patientens tillstånd.

Dessa punkter visar på ett medvetet risktagande från bolagets sida.

Personalen sökte dagligen påkalla bolagets uppmärksamhet på de problem som fanns. Syftet var att nå en förbättring för personalen och patienterna. Enskilda ambulanssjukvårdare sökte vid många tillfällen få bättring till stånd genom påpekanden till T.K., U.K. eller R.Ö.. Vid stations- och förmansmöten sökte personalen enskilt eller i grupp framföra sina kritiska synpunkter och förslag till förbättringar. Bolaget var dock avvisande.

För att ytterligare påkalla bolagets uppmärksamhet på de problem som rådde begärde personalen på den södra sidan genom förmannen L.R. vid Haningestationen ett möte med bolagets företrädare. Mötet skulle hållas den 25 januari 1995 och L.R. talade med R.Ö. om

tidpunkten och om att mötet skulle handla om personalens allvarliga missnöje med bolagets organisation och attityd. Bolaget avböjde att medverka under återopande av att det inte var bolagets policy att hålla stormöten. Mötet hölls utan arbetsgivarens medverkan och i det protokoll som fördes vid mötet antecknades bl.a. följande.

7. Dagbok

Dagbilarna och Tyresö har skrivit dagbok sedan den 1 september. Farsta har ingen. Haninge har nyss börjat skriva dagbok. Dagböckerna innehåller incidenter av olika slag. Mötet beslutade att alla stationer ska föra dagboksanteckningar i fortsättningen. - S.T. kommer att sammankalla en representant från varje station för att renskriva dagböckerna för vidare transport till CAK.

- - -

10. Organisation inom Samariten

Mötesdeltagarna är missnöjda och flera konstaterar att man sällan får tag på ansvariga trots flera akuta telefonnummer. Vissa åtgärder, på bilar och dyl., har ibland inte tagits itu med, från ansvarigt håll förrän efter flertalet veckor trots många påpekanden. Vissa åtgärder har varit av allvarlig karaktär.

Detta protokoll lämnades till bolaget tisdagen den 3 februari. Om bolaget tidigare svävat i ovisshet om personalens missnöje och avsikter, klargjordes nu skriftligen saken. Trots kännedom om personalens missnöje tog bolaget inte några initiativ. Denna attityd skapade en ohållbar situation för ambulanssjukvårdarna.

I enlighet med vad som framgår av punkten 7 i protokollet översände S.T. fredagen den 6 februari dagsboksanteckningarna till CAK och till förbundets tidskrift Kommunalarbetaren. Avsikten med att sända handlingarna till CAK var att påkalla tillsynsmyndighetens uppmärksamhet och få till stånd förbättringar. Handlingarna sändes till Kommunalarbetaren som ett sätt att påkalla förbundets hjälp. Dagboken sändes inte till bolaget. Skälet till det var att bolaget väl kände till alla incidenterna efter personalens påpekanden. Dessutom hade bolaget, såvitt S.T. då kunde bedöma, genom journalisten J.L. på Kommunalarbetaren fått del av materialet.

Personalen upplevde en viss "uppryckning" i bolaget sedan dagboken tillställts CAK.

Översändandet av handlingar till CAK och Kommunalarbetaren är det enda S.T., D.T. och P.W. gjort utanför bolaget för att få till stånd förbättringar. Handlingen blev hos CAK allmän handling och tillgänglig för bl.a. massmedierna. S.T., D.T. och P.W. har inte lämnat något ytterligare material till massmedierna eller CAK och inte tagit initiativ till mediekontakter. De kan inte hållas ansvariga för den omfattande publiciteten. Det kan inte vitsordas att tidningsartiklarna korrekt återger vad de sagt.

En journalist på Kommunalarbetaren tog den 7 februari kontakt med S.T., D.T. och bolaget. I en artikel den 14 mars diskuterades sedan ambulansvård i privat regi i generella termer. Artikeln, vars ingress löd "Anställda på flera ambulansföretag i Stockholm är på krigsstigen", handlade inte om just Samariten.

Den 21 februari hölls på bolagets initiativ en MBL-förhandling. Det fanns inte några upparbetade former för fackliga kontakter inom bolaget och detta var det första MBL-möte som hölls på den södra sidan. På det mötet avhandlades frågor om lojalitetsförpliktelser och om den nya driftledarfunktionen.

Den 12 mars tilldelade bolaget S.T., D.T. och P.W. var sin varning. Detta kom överraskande. De hade trott att deras anmälan till CAK och Kommunalarbetaren var avklarad i och med MBL-mötet den 21 februari. Som skäl för varningarna angav bolaget att S.T., D.T. och P.W. lämnat viss kritik till tredje man utan att den först förts fram till bolaget och i övrigt att deras agerande varit illojalt mot bolaget. Vid ett förmansmöte vid Haningestationen den 16 mars klargjordes från bolagets sida att varningarna inte utdelats för att de talat med Kommunalarbetaren utan för att de lämnat dagboken till CAK utan bolagets tillstånd.

Artikeln i tidningen och varningarna hade stort nyhetsvärde. S.T., D.T. och P.W. jagades av journalister och kommenterade ibland situationen, dock utan att lämna ut nya sakuppgifter. De har själva aldrig kontaktat massmedier och de blev överraskade av den uppmärksamhet saken väckte.

De fortsatta skrivierna i massmedierna föranledde bolaget att den 4 april säga upp S.T., D.T. och P.W.. Innan de själva fick kännedom om uppsägningarna talade bolaget om för andra anställda att besluten fattats. De andra erbjöds också S.T:s, D.T:s och P.W:s befattningar. Bolaget vidtog även en kollektiv bestraffning av samtliga anställda genom att kräva s.k. förstadagsintyg vid sjukdom. Detta krav, som sedan utan förklaring dragits tillbaka, är jämte omständigheterna kring uppsägningarna uttryck för bolagets kränkande behandling av S.T., D.T. och P.W..

Uppsägningarna föranledde ny uppmärksamhet från massmedierna. S.T., D.T. och P.W. lämnade dock inte några nya sakuppgifter till de journalister som uppsökte dem.

Sedan förbundet påkallat tvisteförhandlingar om uppsägningarna bestod anställningarna till dess har S.T., D.T. och P.W. den 1 juni 1996 anställts av andra som driver ambulansverksamhet. På grund därav har inte slutligt yrkats att uppsägningarna skall ogiltigförklaras.

Den kritik S.T., D.T. och P.W. samt andra ambulanssjukvårdare riktat mot bolaget var inte obefogad. CAK tog uppgifterna på allvar och trots att man inte tagit fasta på allt som anförts från personalen har skarp kritik riktats mot bolaget. CAK uttalade i protokoll av den 23 mars 1995 att man såg mycket allvarligt på att bolaget inte besiktigat en av ambulanserna i rätt tid och tillade att detta inte fick upprepas.

På landstingets initiativ tillsattes en utomstående konsult, G.P., för att granska och värdera de kritiska påståendena om bolaget. G.P. noterade i sin rapport att landstinget riktat skarp kritik mot bolaget.

Bolaget har fått förnyat och utvidgat entreprenadkontrakt inom länet, om än inte i den södra del där S.T., D.T. och P.W. alltjämt arbetar. Även om bolaget i och för sig fått vidkännas kritik i media har bolaget inte vållats skada av S.T:s, D.T:s och P.W:s agerande. Dessa har heller inte haft sådant syfte, utan har agerat som ansvarsställande och samvetsgranna arbetstagare och medborgare som önskat påkalla samhällets kontroll- och ansvarsorgans

uppmärksamhet på de allvarliga missförhållandena hos bolaget. De har vänt sig till CAK som en sista utväg efter att de under lång tid förgäves sökt få till stånd en diskussion med bolaget.

3. Förbundets rättsliga argumentation

Verksamheten med sjuktransporter hör till hälso- och sjukvården och ambulanspersonalen omfattas av [hälso- och sjukvårdslagen](#) (HSL) och andra offentlighetsrättsliga föreskrifter. Verksamheten finansieras med allmänna medel och patientavgifter. Som en följd av politiska beslut ombesörjs inte längre sjuktransporterna uteslutande av landstinget. Verksamheten omfattas dock alltjämt av HSL och landstinget är fortfarande huvudansvarigt för att verksamheten uppfyller de krav som HSL ställer. I den meningen är verksamheten alltjämt en landstingets angelägenhet. Det enda som ändrats är att privata entreprenörsbolag driver verksamheten.

Målet gäller påstådd illojalitet från S.T:s, D.T:s och P.W:s sida. De har emellertid agerat i egenskap av fackliga förtroendemän och skyddsombud i syfte att få bolaget att vidta förbättringar av de missförhållanden avseende utrustning och organisation som de upplevt utgöra ett hot mot patienternas säkerhet och som de bedömt stå i strid med CAK:s krav. De har inte haft syftet att skada eller misstänkliggöra bolaget eller privat ambulanssjukvård. Däremot är det, som S.T. sagt i en tidningsartikel, så att i valet mellan patienternas säkerhet och bolagets intressen har de satt patienterna först. Denna valsituation har de dock inte försatts i förrän bolaget genom en systematiskt nonchalant och emellanåt mot personalen kränkande attityd till säkerhet och arbetsmiljö lämnat deras framställningar och försök till dialog utan avseende. Att S.T., D.T. och P.W. till slut vände sig till CAK och Kommunalarbetaren hänger samman med den frustration de känt över arbetsgivarens likgiltighet. Det är av vikt att notera att deras agerande lett till att bolagets verksamhet förbättrats och att patienterna inte kommit till skada.

Förbundet kan inte vitsorda att allt det som skrivits i tidningsartiklarna under år 1995 härrör från S.T., D.T. och P.W.. De hade inte väntat sig att de skulle uppmärksammas i den omfattning som skett och de kan inte hållas ansvariga för pressens nyhetsvärdering och för enskilda journalisters egna ibland tillspetsade formuleringar. Ingen av dem har vid något tillfälle använt ord som patientfara eller trafikfara. S.T., D.T. och P.W. har inte vid något tillfälle efter den 6 februari 1995 sökt upp representanter för massmedierna eller lämnat nya sakuppgifter. En del av de uttalanden som tillskrivs dem härrör för övrigt från tiden efter uppsägningarna och har alltså inte kunnat åberopas av bolaget vid uppsägningstillfället.

Den lojalitetsförpliktelse S.T., D.T. och P.W. på grund av sina anställningar och gällande kollektivavtal haft mot bolaget, måste vägas mot deras rätt att rikta kritik mot arbetsgivaren. På samma sätt måste arbetsgivarens intresse av sekretess vägas mot intresset av insyn i verksamheten. Privatanställda arbetstagares kritikerätt har i arbetsdomstolens praxis ansetts vara begränsad. Kritikerätten enligt hittillsvarande praxis utgör inte en tillräcklig garanti för det allmänna insyn och i detta fall en god ambulanssjukvård. Arbetsdomstolens hittillsvarande praxis i frågor om arbetstagares kritikerätt bör ändras.

Enligt [regeringsformen](#) har alla medborgare yttrandefrihet. Sedan arbetsdomstolen senast berörde dessa frågor i den s.k. Värö Bruk-domen ([AD 1994 nr 79](#)) har Sverige som lag antagit Europakonventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Varje medborgare i Sverige är enligt artikel 10 i Europakonventionen tillförsäkrad yttrandefrihet. Enligt artikel 10 kan yttrandefriheten begränsas endast genom föreskrifter i lag.

Det finns i Sverige inte någon sådan lag. Enskilda kan stödja sig på konventionen. Anställda i offentlig verksamhet är enligt [tryckfrihetsförordningen](#) och [yttrandefrihetsgrundlagen](#) garanterade meddelarskydd. Utvecklingen i europarätten kräver att dessa fri- och rättigheter kan nyttjas även av privatanställda. En vägran att tillerkänna S.T., P.W. och D.T. yttrande- och meddelarfrihet skulle strida mot Europakonventionen och grundlagarna. Skyddet för yttrandefriheten inom den offentliga sektorn har tillkommit för att allmänheten skall ha insyn i den offentliga verksamheten. Insynen skall förhindra missbruk av skattemedel och garantera god kvalitet i verksamheten. Anställda inom verksamheten med sjuktransporter i Stockholms län omfattades av denna rätt till dess att verksamheten började drivas av privata företag. De anställda är även i fortsättningen i behov av samma skydd och den av bolaget bedrivna verksamheten har en så nära anknytning till offentlig verksamhet att de intressen som uppbär meddelarskyddet - såsom skattefinansieringen och det allmännas intresse av tillsyn - bör kunna göras gällande även av S.T., D.T. och P.W.. Arbetsdomstolen bör i sin rättstillämpning utvidga meddelarskyddet - meddelarfriheten och meddelarrätten - till att omfatta även anställningsförhållanden inom den privata sektorn.

I de kontrakt som numera gäller mellan landstinget och sjuktransportentreprenörerna har införts en klausul om att verksamheten skall vara förenad med samma principer om offentlighet och insyn som gäller för kommunal verksamhet.

Frågan om S.T., D.T. och P.W:s grundläggande rättigheter har ytterligare en internationell dimension. Sverige har 1983 ratificerat ILO:s konvention nr 158 om uppsägning av anställningsavtal på arbetsgivarens initiativ. Enligt konventionens Del II artikel 4 får en arbetstagare inte sägas upp om det inte finns giltigt skäl för uppsägningen. Som sådant giltigt skäl anses enligt artikel 5 inte att någon givit in klagomål eller deltagit i rättsligt förfarande mot en arbetsgivare, vilket innebär påstående om överträdelse av lag eller annan författning eller vänt sig till behörig myndighet. CAK är behörig myndighet att motta anmälningar om missförhållanden i bolaget. S.T., D.T. och P.W. är enligt hälso- och sjukvårdslagstiftningen ansvariga för de patienter de får i sin vård. De har därför skydd för anmälan till CAK i ILO-konventionen.

Lojalitetsplikten är också ömsesidig. Arbetsgivaren har en skyldighet att uppträda väl gentemot sina anställda. Bolaget har inte gjort detta.

4. Förbundets sammanfattning

Kritiken mot bolaget var befogad. De uppsagda har inte gått utanför bolaget förrän de med alla rimliga medel sökt nå en dialog med arbetsgivaren. Bolaget inte haft saklig grund för att säga upp S.T., D.T. och P.W..

Bolaget har inte vållats skada. Den goodwill-förlust bolaget kan ha gjort är föranledd av bolagets eget agerande. Uppsägningarna är särskilt allvarliga eftersom de avsett att hindra S.T., D.T. och P.W. från att använda sig av sina grundläggande rättigheter och kränkt dem i deras funktioner som skyddsombud och fackliga förtroendemän. Uppsägningarna har dessutom skett under kränkande former. Dessa omständigheter motiverar ett kännbart skadestånd.

Bolaget

1. Bakgrunden

Landstinget har haft ansvaret för sjuktransporterna sedan 1964. Verksamheten fick under slutet av 1970- och början av 1980-talet fast form och landstinget byggde upp en egen verksamhet. Även då fanns det i viss mån andra som på uppdrag av landstinget skötte ambulanssjukvård. Det var privata företag eller det kommunala brandförsvaret. Under den senaste tioårsperioden har ca 50 procent av verksamheten bedrivits av landstinget. De senaste åren har ambulansverksamheten organisatoriskt varit knuten till Danderyds sjukhus. Totalt har cirka 450 personer arbetat inom verksamheten som omfattat ett femtiotal ambulanser, fyra s.k. akutbilar och en helikopter.

I januari 1992 fick Danderyds sjukhus och ambulanssjukvårdens chef uppdraget att påbörja ett omfattande förändringsarbete. Verksamheten skulle konkurrensutsättas och renodlas till att bestå av beställarfunktion, CAK, respektive driftsenheter, de entreprenörer som utför ambulanstransporterna. Den nordvästra sjukvårdsvårdsområdets (NVSO) styrelse på det politiska planet och CAK på tjänstemannanivå skulle ha det övergripande ansvaret för ambulanssjukvården.

Beslutet att konkurrensutsätta ambulanssjukvården fattades av landstingets då borgerliga majoritet. Beslutet kritiserades mycket kraftigt av dem som av ideologiska hänsyn ansåg att ambulansverksamhet inte skall drivas i privat regi. Ett argument som fördes fram i massmedierna var att entreprenadavtal på låga nivåer i kombination med vinstintresse kunde leda till en kvalitetsförsämring. Trots att några försämringar inte kunnat konstateras är detta alltså ett påstående som upprepas i debatten inte minst av förbundets lokala företrädare. I själva verket har ambulansverksamheten förbättrats efter beslutet om konkurrensutsättning. Kvaliteten är densamma eller högre än tidigare men kostnaderna är ca 15 procent lägre.

Under upphandlingsförfarandet i oktober 1992 lämnade olika anbudsgivare in 39 anbud som innefattade 175 bud på enstaka enheter och 55 kombinationsbud på totalt 29 enheter. En förhandlingsgrupp gjorde ett första urval och ett 15-tal anbudsgivare kallades till en första förhandling. Bland anbudsgivarna fanns bl.a. sammanslutningar av ambulanssjukvårdare. Inget av dessa personalalternativ ansågs dock realistiskt eller lämpligt. Att personalgrupperna inte fick delta i de fortsatta förhandlingarna om uppdraget ledde till att CAK under upphandlingen fick föra två parallella "processer". Den ena var det rent affärsmässiga upphandlingsförfarandet med de tänkbara entreprenörerna. Den andra var av en infekterad offentlig debatt om privat ambulanssjukvård. Debatten blev från några personalgruppers sida mycket hätsk. Kritikerna förutsatte att de privata entreprenörernas vinstintresse skulle ge en sämre ambulanssjukvård.

Upphandlingen resulterade i att nio anbudsgivare fick sköta ambulanssjukvården i länet under tre år från och med den 1 juli 1993. Landstinget sålde de flesta av sina fordon och en del medicinsk utrustning till entreprenörerna. Verksamheten hos entreprenörerna kom alltså att bedrivas med i huvudsak samma utrustning som tidigare.

Vid den första upphandlingen fick bolaget rätten att bedriva ambulanssjukvård i Märsta, Upplands Väsby och Vallentuna. Sedan landstinget under 1994 sagt upp avtalet med Mediambulans AB, fick Samariten från och med den 1 september 1994 entreprenaden även för Tyresö, Haninge och Farsta. Efter 1995-96 års upphandling har bolaget anförtrotts ansvaret för ett större område, men hela verksamheten bedrivs nu på den norra sidan.

2. Den rättsliga regleringen av bolagets verksamhet

Landstinget ställer strikta krav på verksamheten hos entreprenörerna. Kraven framgår främst av de entreprenadavtal som upprättas. Dessa avtal bygger på de krav som CAK under upphandlingsförfarandet angett. CAK:s kravspecifikationer anger dels ramen för anbuden från de presumtiva entreprenörerna, dels vad entreprenören har att hålla sig till.

Tyngdpunkten i kraven ligger på att trafiksäkerhet och medicinsk säkerhet skall upprätthållas. Av upphandlingsunderlaget från våren 1994 framgår bl.a. följande.

Driften av ambulanssjukvården utförs av kontrakterade entreprenörer. Det är entreprenörernas ansvar och befogenhet att bedriva en verksamhet som i omfattning, inriktning och kvalitet överensstämmer med den som avtalats med NVSO/CAK.

- - -

Fordonet skall hållas i sådant skick, utvändigt och invändigt, att trafiksäkerhet och medicinsk säkerhet upprätthålles. Fordonet skall också hållas i sådant skick vad gäller utseende, utvändigt och invändigt, att allmänhetens förtroende för ambulanssjukvården upprätthålles.

CAK:s krav på entreprenörerna framgår även av kravspecifikationer till avtalen. Där anges bl.a. att entreprenörerna skall svara för uppställningsplats för fordonen i varmgarage, ombesörja tillsyn, underhåll och reparationer samt att fordonets utrustning regelbundet skall kontrolleras och underhållas. Vidare anges i detalj vilka krav som ställs på utrustningen i ambulanserna. Ytterligare krav är uppställda av Socialstyrelsen, Trafiksäkerhetsverket och Sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut (SPRI).

3. CAK:s kontrollverksamhet

CAK genomför inspektioner och kontroller hos samtliga entreprenörer av ambulanserna, utrustningen, lokalerna, personalen och dess arbetssätt och förhållandena i övrigt. CAK har god insyn i bolagens verksamhet. Det förekommer både föranmälda och icke föranmälda inspektioner samt slumpvisa kontroller av fordon t.ex. vid sjukhusens akutmottagningar. Vidare håller CAK s.k. minimöten med enskilda entreprenörer eller större möten där flera entreprenörer är samlade. Närhelst CAK finner det lämpligt kan en entreprenör kallas till ett möte.

4. Krav på ambulanssjukvårdarna m.m.

Efter beslutet om konkurrensutsättning bestämdes att samtliga ambulanssjukvårdare skulle genomgå viss utbildning och vara certifierade. Den enskilde ambulanssjukvårdaren är skyldig att inför varje arbetspass och vid byte av bil kontrollera att all utrustning är komplett och funktionsduglig. Ambulanssjukvårdaren får inte åka på uppdrag om inte bilen och utrustningen är i sådant skick att trafik- och patientsäkerheten är bevarad. Den ambulanssjukvårdare som innehar s.k. delegering, dvs. personligt uppdrag att handha viss medicin eller utrustning, är skyldig att kontrollera även denna utrustning. Om en ambulanssjukvårdare brister i omsorg kan detta anmälas till Socialstyrelsen för utredning och eventuell åtgärd. Ytterst kan ambulanssjukvårdaren förlora sitt certifikat.

Om en ambulanssjukvårdare upptäcker fel på utrustningen eller ambulansen avgör han själv om felet skall anmälas. Är det fråga om ett enklare fel kan ambulanssjukvårdaren själv

åtgärda det. Allvarligare fel skall anmälas till den närmast ansvarige. Att sådan anmälan görs är normalt och innebär inte att ambulanssjukvårdaren riktar kritik mot arbetsgivaren.

Ambulanssjukvårdaren beslutar själv om ambulansen skall tas ur bruk, rödmärkas, i avvaktan på att ett fel åtgärdas. En rödmärkning går till så att ambulanssjukvårdaren till SOS Alarm AB anmäler att bilen tills vidare inte kan ta emot uppdrag. Om en ambulans tas ur bruk skall bolaget tillhandahålla en annan bil. Bolaget har ett antal reservbilar och det finns bilar att hyra hos CAK. När felet är åtgärdat kan ambulanssjukvårdaren själv anmäla att han kan ta emot uppdrag igen. CAK har inte ställt upp regler för när rödmärkning skall ske. Bolaget kan inte utdela repressalier för en ambulanssjukvårdares rödmärkning och har inte heller gjort det.

Ambulanssjukvårdarens personliga ansvar regleras vidare i [7 § fordonskungörelsen \(1972:595\)](#). Där anges att fordon får brukas endast om det är tillförlitligt från säkerhetssynpunkt och i övrigt lämpligt för trafik.

5. Allmänt om de påstådda bristerna hos bolaget

En ambulans utsätts för svåra påfrestningar. Den körs hårt, långa sträckor, året runt och praktiskt taget utan uppehåll. Att en ambulans går sönder är därför inte onormalt. Det förekommer i bolagets verksamhet liksom i annan ambulansverksamhet. Att ett fordon då och då behöver ses över eller repareras utgör alltså inte ett missförhållande i organisationen eller ett hot mot patienternas säkerhet. Även CAK utgår från att fordonen och utrustningen i övrigt då och då måste kompletteras eller bytas ut.

Under den period målet avser hade bolaget 17 ambulanser i drift. Av dessa var sju dygnsbilar och tio dagbilar. Under 1994 fullgjorde bolaget 13 000 uppdrag och ambulanserna kördes 70 000 mil. Enligt statistik från SOS Alarm AB förekom under september månad 1994 17 rödmärkningar av ambulanser som tillhörde bolaget. Detta motsvarar i stort genomsnittet för alla som driver ambulansverksamhet i länet.

En ambulans av de årsmodeller som förekom 1994-95 genomgår service ungefär var 1 000 mil. Det innebär att det enskilda fordonet kan vara inne för service var tredje-fjärde vecka. Bolaget hade under den period målet avser service- och reparationskostnader på cirka 100 000 kr per månad. I detta ingår även kostnader för att hålla bilarna i snyggt skick vilket är en förpliktelse enligt avtalet.

CAK utövar tillsyn och kontroll över ambulansföretagen och har bemyndigande att vidta sanktioner mot de företag som är försumliga. Efter den omfattande uppmärksamhet som bolaget utsatts för är bolaget den mest kontrollerade och övervakade privata ambulansentreprenören i landet. Inte vid något tillfälle har CAK funnit skäl att ingripa med åtgärder eller sanktioner mot bolaget.

Förbundets beskrivning av radio- och kommunikationsutrustningen i bilarna är i huvudsak riktig. Personsökare var under den tid målet avser inte en obligatorisk utrustning. Avsikten var att mobiltelefonerna skulle användas som ett reservsystem och mot den bakgrunden bedömde CAK att kostnaden för dem borde vara marginell. Bolagets erfarenhet blev emellertid att telefonerna kom att brukas i stor omfattning i stället för den andra kommunikationsutrustningen. Detta medförde stora kostnader för bolaget. Bolaget valde därför med CAK:s godkännande att begränsa möjligheterna att ringa på mobiltelefonerna genom att delvis spärra dem för utgående samtal. Telefonerna spärrades inte så att det blev

omöjligt att ringa till larmcentralen eller andra akutnummer. Det var också möjligt att ringa ut via larmcentralens växel. Beslutet har alltså inte inverkat på patient- eller trafiksäkerheten.

Bolaget hade reservbilar att tillgå och det fanns bilar att hyra hos CAK. Att bilar hyrdes var inte ovanligt. Under perioden 1 juli 1993 - 31 december 1996 hyrde bolaget bilar av CAK vid 76 tillfällen till en kostnad av 369 109 kr. Under hösten 1994 och våren 1995 var CAK:s bilar emellertid i så dåligt skick att bolaget tvekade att hyra dem. Bolaget valde att hyra av andra ambulansföretag. CAK köpte sedermera nya bilar och bolaget använde sig därefter av dessa. Det har också förekommit att CAK hyrt bilar av bolaget.

6. Händelseförloppet

6.1 Tiden september 1994 - senhösten 1995

Innan bolaget startade verksamheten på den södra sidan genomfördes MBL- förhandlingar med de fackliga organisationerna på den norra sidan. Den 26 augusti 1994 höll bolaget ett introduktionsmöte med efterföljande middag för den gamla och den nya personalen. Bolaget tog över all personal på den södra sidan trots att någon lagenlig skyldighet därtill inte förelåg. Det var känt för bolagets ledning att ambulanssjukvårdarna på södra sidan haft en besvärlig tid med flera byten av arbetsgivare med den osäkerhet och de omställningar som följer med detta. Bolaget hade förvarnats om att arbetstagarna i den meningen var en "sliten" grupp. Bolagets företrädare var dock vana vid gott samarbete med personalen på den norra sidan och räknade med att det skulle fungera väl även på den södra sidan.

Det visade sig att personalen på den södra sidan hade en annan syn på samarbete än den på den norra sidan. Redan innan en månad gått efter att bolaget startat verksamheten på den södra sidan riktade den lokala SKAF- organisationen skarp kritik mot bolaget. I en artikel i tidningen MITT I HANINGE den 27 september 1994 citerades SKAF:s regionordförande A.P. med påståenden om att bolaget lagt sitt anbud på så låg nivå att det tvingades spara in på personalkostnaderna beträffande Mårbackagaraget och att det inte följde arbetstidslagstiftningen. Dessutom klagade A.P. på att ambulanssjukvårdarnas lön efter övertagandet sänkts med 800 kr i månaden. Bolaget beskylldes för att vara oseriöst.

Denna kritik var orättvis. När bolaget övertog entreprenaden tvingades det överta den förra entreprenörens garage på Mårbackagatan. Bilarna fick inte plats hos brandförsvaret i Farsta. Lokalen på Mårbackagatan var inte bra men den var godkänd av CAK och centralt belägen i området. T.K. lade ned stor möda på att finna en annan lokal. Han började leta redan innan bolaget övertagit verksamheten men det tog en tid innan han lyckades. Bolaget kunde sedan flytta in i bra lokaler invid det gamla landstingsgaraget i Gröndal som numera disponeras av A-Bilservice i Stockholm AB:s lokaler. Detta bolag sköter servicen av bl.a. bolagets bilar.

Lönesänkningen berodde på att bolaget tillhörde en annan arbetsgivarorganisation än den förra arbetsgivaren och att det tillämpliga kollektivavtalet med SKAF anvisade en lägre lönenivå än det förra avtalet. Detta kände SKAF givetvis till men inför massmedierna låtsades den lokale företrädaren vara ovetande om detta.

På grund av de motsättningar som tycktes finnas och artikeln i MITT I HANINGE kallade bolaget den lokala arbetstagarorganisationen till MBL- förhandling den 13 oktober 1994. Förutom bolagets ledning var förbundets lokala och regionala företrädare - A.P. och Y.Y. - samt bl.a. D.T. och S.T. närvarande. Syftet med mötet var att söka lösa de

meningsskiljaktigheter som fanns. Parterna enades om följande. SKAF och bolaget skulle sträva efter att lösa och förebygga konflikter genom att ha en god kommunikation. Att framföra kritik i massmedierna innan bolaget kallat till MBL-förhandling var olämpligt. Ett samarbete mellan bolaget och SKAF i utbildningsfrågor skulle etableras. SKAF åtog sig att återkomma i frågan. Bolaget accepterade SKAF:s önskemål om en arbetstagarrepresentant i bolagets styrelse. SKAF åtog sig att återkomma med namn på vem som skulle utses för uppdraget. SKAF hörde dock inte av sig.

Under hösten 1994 hölls regelbundet förmansmöten, där förmännen från de olika stationerna mötte bolagsledningen, och stationsmöten, där personalen vid de enskilda stationerna fick aktuell information och tillfälle att ta upp frågor med bolagsledningen. Vid förmansmötena fanns alltid en facklig representant med. Vid dessa möten diskuterades driften och verksamheten i stort. Personalen förde inte fram den kritik beträffande patient-, trafik- och medicinsk säkerhet som senare förekom i massmedierna. Exempelvis vid stationsmöte i Farsta den 27 september 1994, då bl.a. P.W. och D.T. var närvarande, hade R.Ö. fått en lista från personalen på frågor man ville ta upp. Här nämndes extra nycklar och larm till en av bilarna och önskemål om nya personsökare. T.K. förklarade att det då inte fanns några personsökare av god kvalitet att köpa men att saken skulle åtgärdas så snart en bättre modell kommit ut på marknaden. Det poängterades att det var viktigt att vid varje skiftbyte byta batterier, eftersom batterierna annars kunde laddas ur.

Den 29 september 1994 hölls stationsmöte i Tyresö. Inte heller vid detta möte framkom någon allvarlig kritik mot bolagsledningen.

Den 1 november 1994 inledde bolaget ett arbete med en ny organisationsplan. Bolaget hade noterat att driftstörningarna var många fler på den södra sidan än på den norra sidan. Särskilt förekom problem med personsökarna och telefonerna. Tanken var att bolaget skulle få bättre organisation och säkrare drift men också att bolaget skulle förbereda sig för att i framtiden kunna expandera ytterligare.

Bolaget har som policy att föredra stations- och förmansmöten framför stormöten. Stormöten har enligt bolagets erfarenhet en tendens att urarta till "pajkastning". Somliga vågar inte yttra sig i stora församlingar och över huvud taget blir inte mycket konstruktivt sagt. Personalens inbjudan till det stormöte som den avsåg att hålla den 25 januari 1995 skall ses mot den bakgrunden. Förmannen vid Haningestationen L.R. inbjöd till mötet genom att fråga R.Ö. om bolagsledningen ville delta. Det var en inbjudan och inte något som underströk att personalen fann bolagsledningens närvaro verkligt viktig. R.Ö. avböjde inbjudan på grund av dels bolagets policy, dels att L.E. var bortrest och inte heller T.K. kunde närvara med kort varsel. En ytterligare orsak för R.Ö. att tacka nej var att nästa ordinarie förmansmöte var inplanerat till påföljande vecka. Det är riktigt att L.R. förklarade att personalen ville framföra missnöje med olika frågor men såvitt framgick fanns inga frågor som inte kunde anstå till förmansmötet. Om personalen verkligen fäst avgörande vikt vid att bolagets ägare skulle delta, borde förfrågan ha ställts till T.K. eller de normala fackliga kanalerna ha utnyttjats. Här kan noteras också att S.T., D.T. och P.W. inte stod bakom stormötet och alltså knappast kan sägas ha visat några ambitioner till dialog med bolagsledningen.

Fredagen den 3 februari, alltså en dryg vecka efter stormötet, hölls det planerade förmansmötet. L.E. och R.Ö. företrädde bolagsledningen och förmännen vid stationerna i Farsta, Haninge och Tyresö var närvarande. S.T. förde protokoll. Hon framförde inte då någon kritik trots att tillfälle gavs. Av protokollet framgår bl.a. att bolaget skaffat ett nytt

mobiltelefonsystem, ett GSM-system, som ansågs bättre än andra system. Bolaget var först i Stockholm med att skaffa ett sådant och hade tillstånd därtill från CAK. I protokollet nämns även Haninges dygnsbil som förekommer i dagboksanteckningarna vad gäller motorproblem. Bolaget hade lagt ned mycket pengar och tid på att få bilen att fungera och av protokollet framgår att bolaget lyckats lösa problemet. Av protokollet framgår vidare att S.T. åtog sig att utforma en bättre s.k. fordonskontrollapp än den befintliga. Det har hon inte gjort.

Samma dag, efter förmansmötet, överlämnades en kopia av protokollet från stormötet till bolaget. Av det framgick att personalen på dagbilarna och vid Tyresö fört dagbok över olika påstådda incidenter sedan den 1 september 1994, den första dagen bolaget bedrev verksamhet på den södra sidan. Bolaget uppfattar detta som att personalen redan från början hade en negativ syn på privata ambulansföretag i allmänhet och bolaget i synnerhet. Bolaget förutsatte att det skulle få en kopia av dagboksanteckningarna, inte minst mot bakgrund av att man tidigare hade kommit överens om att kritik skulle framföras internt. Bolaget fick dock inte någon kopia av dagboken eller de anteckningar som låg till grund för den.

Måndagen den 6 februari skickade S.T. dagboken till CAK och till tidskriften Kommunalarbetaren. Det stod vid denna tidpunkt klart för bolaget att S.T., D.T. och P.W. inte var intresserade av att diskutera sina synpunkter med bolaget utan hellre gick till massmedierna och CAK.

Onsdagen den 8 februari kallade bolaget det lokala SKAF till förhandling om det under hösten påbörjade arbetet med organisationsförändringar. Under hösten 1994 hade bolaget kunnat konstatera att större delen av personalen på den södra sidan var mycket kritisk till privat ambulanssjukvård och till bolaget. Arbetet med vidareutveckling och förbättringar resulterade i en ny organisationsplan där varje tjänst fick en ny befattningsbeskrivning. Organisationen på den södra sidan kompletterades också med en ny jourtjänst, driftledartjänsten. Den nya tjänsten skulle bemannas med en tekniskt kunnig person som dygnet runt skulle stå till personalens förfogande för bl.a. sjuk- och felanmälningar och snabba åtgärder vid eventuella problem.

Den 16 februari hade T.K. och L.E. ett möte med J.L., journalist vid Kommunalarbetaren. Denne presenterade en fyra och en halv sida lång lista med händelser. Det var den dagbok som S.T., D.T. och P.W. hade skickat till honom. Detta var första gången T.K. och L.E. fick se anteckningarna. Eftersom dagboken innehöll en mängd för dem okända händelser kunde de inte kommentera den. De fick endast flyktigt läsa igenom anteckningarna och tilläts inte ta en kopia av dem.

Den 21 februari hölls på bolagets begäran en MBL-förhandling. Samma dag, före förhandlingen, fick bolaget ett fax från J.L. med ett utdrag ur den artikel som skulle införas i Kommunalarbetaren. Utdraget innehöll ingen direkt kritik mot bolaget utan endast allmänna synpunkter av innebörd att all verksamhet är sämre i privat regi. Bolaget svarade på fråga att man inte hade något att invända mot artikeln. När artikeln var införd i tidningen visade det sig att bolaget inte hade fått se den del av artikeln där bolagets anställda riktade kritik mot bolaget.

Vid MBL-förhandlingen den 21 februari var från förbundets sida närvarande A.P., S.T. och P.W.. Bolaget presenterade sitt förslag till organisationsförändring med bl.a. den nya driftledarfunktionen. SKAF hade inga särskilda synpunkter på de framlagda förslagen. Parterna var överens om att den nya organisationen skulle genomföras med början den 1 mars.

Även dagboksanteckningarna berördes vid mötet. Bolaget uppmanade motparten att kalla till samverkansförhandlingar om man ansåg att missförhållanden förelåg. Förbundet ansåg emellertid att det inte funnits anledning att kalla till förhandling. SKAF hade då aldrig påkallat förhandling. Det är mot den bakgrunden anmärkningsvärt att förbundet anklagar bolaget för att sakna fackliga rutiner och förhandlingskultur.

Även bilarnas bakluckor togs upp och särskilt ett tillfälle diskuterades. Det gällde en bil som hade felanmälts mitt i natten av P.W.. T.K. skulle den gången ha varit otrevlig i telefon. SKAF ansåg att, även om de krånglande bakluckorna inte innebar fara för patienterna, så utgjorde de dock ett problem. Bolaget förklarade att T.K. under lång tid försökt få Volvo att åtgärda felet. Bolaget hade den 20 januari haft ett möte med CAK angående saken. Vid det mötet hade CAK gett direktiv om att vid sådana fel skulle bilen rödmärkas. I och med detta blev det klart hur problemen skulle åtgärdas och parterna vid MBL- förhandlingen ansåg att detta var en bra lösning.

Bekymret med bakluckelåset är välkänt. Trots att T.K. påpekat felet för Volvo är det först efter det att han själv presenterat en lösning som något har hänt. Volvo kommer från och med våren 1997 att se till att alla fordon av den aktuella typen kostnadsfritt åtgärdas på ett sätt som bygger på T.K:s idéer.

Även lojalitetsplikten togs upp till diskussion vid mötet. Parterna var överens om att kritik mot bolaget skulle framföras till bolaget. I det protokoll som S.T. justerade antecknades följande.

Sektionen förklarade sig vara fullt medveten om lojalitetsplikten varvid parterna var överens om att framtida diskussioner skall hållas inom Bolaget.

I början av mars fick bolaget kännedom om att S.T., D.T. och P.W. deltagit i den kommande artikeln i Kommunalarbetaren och att de framförde mycket allvarlig kritik mot bolaget med påståenden om att bolaget åsidosatte trafiksäkerheten och den medicinska säkerheten. Bolaget fann det anmärkningsvärt att de uttalat sig i medier trots upprepade anmaningar från bolagets sida och vad som överenskommits den 21 februari.

På grund av det inträffade tilldelade bolaget S.T., D.T. och P.W. var sin varning den 12 mars. Syftet med varningarna var att poängtera det olämpliga i att misskreditera arbetsgivaren. Bolaget förväntade sig att de därefter skulle agera med försiktighet. Så blev inte fallet. S.T., D.T. och P.W. valde att uppfatta varningarna som en "krigsförklaring" från bolagets sida. De kom att i högre grad och i större omfattning kritisera och misskreditera bolaget i massmedierna.

Den 14 mars publicerades artikeln i Kommunalarbetaren. Dess rubrik lød "Slitna ambulanser sätter liv på spel". Artikeln inleddes med att Samariten omnämndes särskilt. I artikeln omnämndes också andra privata ambulansföretag men bolaget stod i centrum och för tidningens läsare måste det framstå som klart att de missförhållanden som påstods föreligga fanns just hos bolaget. S.T. uttalade i artikeln att hon "anser att personalen ofta fått vänta orimligt länge innan brister åtgärdas." D.T. citerades: "Ingen kan riktigt förstå hur det känns att sticka ut på ett akutuppdrag med en bil där bakluckan inte går att öppna. --- Vad ska människor tänka när de ser oss klättra över patienten på baren för att komma åt spärren inifrån? Hur påverkas deras förtroende om vi slirar runt på dåliga däck, tappar glasrutor och saknar syrgasutrustning? Trasiga ambulanser skall bytas ut! Inte lappas ihop med tejp och

popnitar." Artikeln innehöll vidare en redogörelse för innehållet i dagboken och ett genomgående tema var att dålig ekonomi går ut över den medicinska säkerheten. S.T. citerades slutligen: "Ambulanssjukvård ska inte drivas med vinstintresse".

Uttalandena i artikeln kan inte ses som inlägg i en generell debatt om fördelar och nackdelar med privat respektive offentlig ambulansverksamhet. Artikeln är tydligt partisk. Det är tydligt att artikeln handlar om just Samariten. Det målas upp en bild av ansvarstagande ambulanssjukvårdare som förlorat förtroendet för ett nonchalant, uteslutande vinstinriktat privat företag vars dåliga ekonomi äventyrar en grundläggande funktion i samhället. Flera av de påstådda incidenterna har dessutom aldrig inträffat eller har inträffat i andra bolag.

Eftersom bolaget inte i förväg hade sett hela artikeln var det först i och med publiceringen som bolaget fick kännedom om den allvarliga kritik som S.T., D.T. och P.W. riktade mot bolaget.

Inte alla anställda på den södra sidan intog denna negativa attityd. Ambulanssjukvårdaren P.K. arbetade vid Tyresöstationen. Den 20 februari ringde han till en tjänsteman på CAK, Barbro Naroskyin, för att tala om att han och några till hade tröttnat på den negativa attityden hos de anställda på den södra sidan.

I ABC-Nytt i SVT 2 den 17 mars sändes ett reportage där S.T., P.W. och D.T. uttalade sig kritiskt om bolaget. Bland annat påstod P.W. att livsviktig utrustning saknats. Bolaget vet fortfarande inte vad som avsågs.

Den 18 mars infördes en artikel i Aftonbladet. I artikeln jämförde SKAF Samariten med det då uppmärksammade företaget Medianalys AB, vars ägare utpekades som brottsling. I artikeln fördes ytterligare kritik fram. Det uppgavs att personalen plötsligt skulle ha upptäckt att de under en månad kört en obesiktigad bil med körförbud. Det är riktigt att en obesiktigad bil användes i verksamheten en tid. Det fanns inte möjlighet att besiktiga bilen vid den bestämda tiden och besiktningen kom därför att skjutas på framtiden. Faktum är dock att bolaget upptäckte felet och då omedelbart lät besiktiga bilen. Bilen besiktigades utan anmärkning och utgjorde aldrig någon fara för personalen eller patienterna.

I artikeln förekom vidare uppgifter om fel på bromsar och om att syrgas saknats i bilar. Detta avser något annat bolag och en tid efter artikelns publicering erhöll bolaget en skrivelse från S.T. om att uppgiften om syrgas inte avsåg bolaget.

D.T. uppgav i artikeln i Aftonbladet att saken förutom patienternas säkerhet även gällde de anställdas arbetsmiljö samt hänvisade till en "oändligt lång lista på klagomål". Därmed åsyftas, antar bolaget, dagboken. S.T. kritiserade vidare bolagets löner och gjorde i artikeln sken av att det var bolaget som sänkt lönerna. Lönerna var dock bestämda i det kollektivavtal som SKAF hade träffat och sådan kritik skulle riktas mot SKAF. S.T. uttalade vidare att dåligt utbildade personer "slängs in" på tillfälliga uppdrag hos bolaget. Detta var inte sant. Bolaget har aldrig använt sig av annan personal än sådan som efter utbildning hos CAK erhållit certifikat. Om så skulle ha skett hade det varit ett allvarligt brott mot bolagets avtal med CAK. Uttalandet kan inte ha haft annat syfte än att misskreditera bolaget.

Efter artikeln i Aftonbladet följde en mängd artiklar i andra tidningar med uttalanden av S.T., P.W. och D.T. samt en mängd inslag i TV, framför allt i ABC-Nytt, där bolaget utsattes för kritik. S.T:s, D.T:s och P.W:s uttalanden väckte stor uppmärksamhet, främst i

stockholmstrakten, men även i Skåne där T.K. bor emellanåt, och säkerligen uppmärksammades anklagelserna mot bolaget över hela landet. I Aftonbladet gjordes en direkt koppling till påstådd brottslig verksamhet vid Medianalys AB. I Stockholm fick bolaget figurera i en förlöjligande pjäs.

I en artikel i Svenska Dagbladet den 21 mars kallade S.T. de utdelade varningarna "ren skrämselfpropaganda". Hon sade vidare bl.a. att "Det har varit en lång rad incidenter, där vi fått tjata för att få felen reparerade och ideligen blivit uppmanade att inte ställa av bilarna". S.T. gav sken av att bolaget var i fara ekonomiskt och att det var anledningen till att bolaget handlat som det gjort.

Denna i huvudsak ogrundade kritik och S.T:s, D.T:s och P.W:s villighet att, trots överenskommelsen om att kritik i första hand skulle hållas inom bolaget samt varningarna, uppträda i massmedierna kan inte ha syftat till att skapa en dialog med bolaget eller att åstadkomma förbättringar i verksamheten. Syftet kan endast ha varit att inför allmänheten och landstinget misskreditera bolaget. Det ingick i SKAF:s och de anställdas taktik att undergräva bolagets ställning inför det kommande upphandlingsförfarandet.

Den offentliga kritiken fick resultat. CAK kallade bolaget till ett möte den 23 mars för genomgång av dagboken. Eftersom bolaget endast flyktigt hade sett dagboken skickade CAK en kopia av den. Bolaget fick kopian den 21 mars. Det var först då som bolaget kunde utreda vilka förhållanden som låg bakom kritiken.

Vid mötet med CAK konstaterades att inga missförhållanden rådde hos bolaget. Det förekom driftstörningar men inte i större omfattning än hos andra bolag. CAK framförde kritik mot bolaget endast på två punkter. Den första var händelsen den 24 oktober 1994 med bakluckelåset. CAK konstaterade dock att bolaget tillämpade CAK:s nya direktiv om rödmärkning och att saken därmed var avklarad. Den andra punkten gällde den obesiktigade bilen. Bolaget förklarade att bilen hade besiktigats när misstaget uppmärksammats och visade upp besiktningsprotollet där det framgick att bilen godkänkts. Mötet resulterade inte i någon annan anmärkning eller åtgärd än att CAK betonade att saken inte fick upprepas.

När mötet mellan bolaget och CAK inte ledde till kritik mot bolaget intensifierades kritiken i massmedierna. Nu kritiserade förbundet även CAK.

ABC-Nytt hade ett nytt reportage där S.T., D.T. och P.W. uppgav bl.a. att bilar hade trasiga bromsar, att det förekom vinterkörning med sommardäck, vilket var en ny uppgift, och att en bil var obesiktigad. För detta fälldes ABC-Nytt sedermera av Granskningsnämnden för radio och TV som fann att inslaget var osakligt och att redaktionen inte kontrollerat fakta.

I en artikel i Dagens Nyheter den 25 mars, angavs att landstinget "undersöker företag efter slarv med bilarna". I ingressen nämndes Samariten. I artikeln anmärkte S.T. på CAK:s agerande. DN citerade henne: "Det är anmärkningsvärt att man inte tar hårdare på kritiken när vår chef ständigt uppmanar personalen att köra med bilar som tjuvstannar eller där luckan inte går att öppna utifrån, säger hon."

Den 29 mars underrättade bolaget de tre arbetstagarna om att bolaget avsåg att säga upp dem.

I en artikel i Dagens Nyheter den 30 mars, med rubriken "Påtalade fel på ambulanser. Sjukvårdare sägs upp", uttalade sig återigen S.T., nu med kommentarer till uppsägningen och

med påståenden om att bolaget hade dålig utrustning. S.T. uttalade sig härefter i MITT I HANINGE i en artikel som publicerades den 4 april. "Vi skräms inte till tystnad" löd hennes uttalande. I en artikel i Söder-Nyhetera den 4 april, uttalade sig S.T. återigen. Hon förklarade att styrelsen var "totalt oseriös och borde jobba med packlådor och inte med människor". I artikeln nämns vidare att "den medicinska apparaturen har haft stora brister". Detta påstående är uppenbart felaktigt men S.T:s uttalanden togs för goda av tidningen och allmänheten fick en felaktig bild av bolaget.

Artikeln i Söder-Nyhetera visar på det missnöje som S.T., D.T. och P.W. kände över att CAK inte ansett att deras kritik varit att ta på allvar. När S.T. i artikeln anför att de med "alla medel" försökt få till stånd ett möte med styrelsen måste hon avse L.R:s inbjudan till stormötet och de enskilda ambulanssjukvårdarnas felanmälningar. Vad S.T:s vidare uttalande om "alla turer fram och tillbaka" syftar på är oklart för bolaget.

Det massmediala trycket på bolaget var vid denna tidpunkt betydande. Den 11 april sände bolaget brev till ordföranden i NVSO, Sören Falk, med inbjudan till honom och andra politiker och tjänstemän vid CAK att när som helst besöka vilken del av bolagets verksamhet som helst för att själva se om de påståenden som förekom i medierna var riktiga. Bolaget fick inte något svar.

I Aftonbladet den 14 april upprepades, trots att CAK inte funnit några missförhållanden i bolaget, kritiken mot bolaget. Dessutom återkom, nu från P.W., påståendet om att bolaget använde sig av "livsfarliga ambulanser". I en artikel den 15 juni i Kommunaltian, upprepades kritiken mot bolaget. S.T., D.T. och P.W. angavs ha uppgett att bolaget dels har en urusel personalpolitik, dels lät trafikfarliga ambulanser gå i trafik.

Anbud för avtalsperioden med början 1996 skulle inges till CAK senast den 21 augusti 1995. CAK tog till en början emot bolagets anbud men på grund av den kritik som fördes fram mot bolaget var det sedan nära att bolaget uteslöts från upphandlingsförfarandet. Bolaget förväntade sig att CAK:s tjänstemäns förord för bolagets anbud skulle bekräftas av den politiska instansen. Men beslutet att teckna avtal med bolaget kom att skjutas upp. Det gick så långt att CAK kontaktade bolagets ledning och efterhörde hur den skulle se på en uteslutning. Bolaget svarade att en uteslutning kunde leda till att bolaget måste upphöra med verksamheten. Hela upphandlingsförfarandet sköts upp i avvaktan på CAK:s undersökning av bolaget.

CAK gjorde en egen granskning och tillkallade även en opartisk konsult, G.P. Konsult AB, som undersökte huruvida det förelåg några missförhållanden i bolaget och om bolaget var lämpligt för ett nytt entreprenadkontrakt. Konsultrapporten, som blev färdig den 15 november 1995, beskriver situationen i bolaget väl. Den bygger på samtal med personal från den norra och den södra sidan, med bolagets företrädare och med fackliga företrädare. I samtalen med personalen konstateras att stormöten inte är någon lämplig form för meningsutbyten. Konsulten fann vidare en skillnad i inställning hos personalen på den norra och den södra sidan. Största delen av personalen på den södra sidan hade en mycket bestämd uppfattning om att verksamheten inte passar för privat drift. De kände ingen större arbetsglädje och endast låg motivation för arbetet. På den norra sidan var en del ambulanssjukvårdare positiva till privat verksamhet. De flesta menade dock att det i och för sig skulle vara bättre om verksamheten drevs av landstinget eller kommunen men att de nu hade att göra det bästa av situationen. Konsulten fann inte att missförhållanden förelåg i bolaget eller att bolaget var olämpligt för förnyat entreprenadkontrakt. Bolaget erhöll också förnyat förtroende från landstinget att fram

till januari 2000 driva ambulansverksamhet. Verksamheten bedrivs nu i större omfattning än tidigare men endast i de norra länsdelarna.

Den 2 november, när det stod klart att bolaget inte hade uteslutits från upphandlingen, sändes ett reportage i ABC-Nytt från ett av SKAF anordnat protestmöte. S.T. uppgav där att bolaget var oseriöst i sin verksamhet. När det sedan blev klart att bolaget hade fått ett nytt kontrakt kritiserade A.P. detta i ett reportage som sändes den 22 november. Även den 27 november sändes ett reportage med liknande innehåll i ABC-Nytt. Samtliga inslag var därefter med i en nyårskrönika den 31 december.

Det kan konstateras att kritiken i massmedierna fortsatte trots överenskommelsen mellan parterna om att kritik skulle skötas internt, trots varningarna och uppsägningarna och trots att CAK funnit att det inte förelåg några missförhållanden i bolaget utan i stället förordat bolaget för en ny entreprenad.

S.T:s, D.T:s och P.W:s agerande har åsamkat bolaget betydande skada. Bolaget har förlorat rätten att driva verksamheten på den södra sidan och för att få entreprenaden på den norra sidan tvingades bolaget lägga ett lågt bud. Det handlar om en ekonomisk förlust på cirka två miljoner kronor i förhållande till det bud bolaget ursprungligen planerat för. Allmänheten har fått intrycket att det rått allvarliga missförhållanden i bolaget och omvärldens förtroende för bolaget, som är avgörande för bolagets existens, rubbades i grunden. Fråga är om en goodwill-förlust som inte är möjlig att uppskatta i pengar och bolagets planer på att expandera till annan verksamhet är nu i det närmaste omöjliga att förverkliga. Kritiken medförde att bolagets existens hotades, eftersom bolaget i det närmaste uteslöts från landstingets upphandling av nya entreprenadavtal. Bolaget hotades av konkurs.

S.T., D.T. och P.W. har inte lidit någon skada av uppsägningarna. De sades upp den 4 april 1995 men anställningarna bestod till den 31 maj 1996 då entreprenaden på den södra sidan övertogs av deras nuvarande arbetsgivare. De har alltså inte varit arbetslösa till följd av uppsägningarna.

6.2 Dagboken m.m.

Det bör observeras att bolaget, trots omfattande genomgång av sina register, inte kunnat placera alla påstådda incidenter i tiden eller hänföra dem till vissa fordon. En del av anteckningarna kan alltså inte bemötas på annat sätt än att deras riktighet bestrids eftersom de är okända för bolaget.

Dagbilarna B 808 och B 844

1. Bil som tjuvstannar: Bolaget vet inte vilken bil det gäller. Incidenten måste ha inträffat innan CAK gav direktiv om rödmärkning av bilar med besvärliga bakluckor. Problemet med bilar som tjuvstannar är välkänt. Samma problem förekom då och då hos alla de 25 volvoambulanser som ursprungligen landstinget köpt. Felet kom och gick, ett s.k. intermittent fel, och ingen vet hur det skall åtgärdas.

2-3. Akuttelefonen, CPAP: Dessa händelser känner bolaget inte till.

4. Överhettade bilar: Detta är samma problem som nämnts under 1 ovan. Förr var det regel att ambulansförarna lät bilarna gå på tomgång. En gång fanns instruktioner att de skulle göra så

för att vara säkra på att få igång bilen efter ett stopp. Det batteri som ger ström till bilens utrustning laddas ur på 5-15 minuter om motorn inte är på.

5. Opel nr krånglar: R.Ö. ringde T.K. och sade att bilen inte gick bra. Han sade inget om just 60 km/tim. Medan T.K. ringde till verkstaden för att utröna orsaken ordnade R.Ö. saken. Orsaken till problemet var bristande strömtillförsel. Dagbilarnas batterier skall alltid laddas under nätterna annars är bilarna oanvändbara på morgonen.

Haninge

6. Fjärrljusramp, bakluckan: Detta avser inte framrutan på bilen, utan en ljusramp som är fäst i "pannan" på fordonen. Det har hänt flera gånger att underkanten av rampen lossnar lite. Skälet är att fel lim användes när ramperna monterades och att limningen kan släppa om fukt kommer emellan. R.Ö. överlät till S.T. att bedöma om hon skulle ta bilen ur drift. Om bakluckan inte går att öppna utifrån skall bilen rödmärkas. Det är riktigt att T.K. blev irriterad. Han missförstod saken och trodde att personalen begått ett misstag genom att ta en bil i drift som han ställt åt sidan på grund av problem med bakluckan. Att T.K. engagerade sig i frågan om de besvärliga bakluckorna framgår av vad som nämnts om hans förslag till Volvo.

8. Blodsockertestapparat: Som förbundet medgett är denna anteckning felaktig.

9. Bordsladdare: Bolaget känner inte till den händelsen.

10. Biltelefonen: Bolaget känner inte till den händelsen men det kan vara en av de händelser som gjorde att bolaget gick över till GSM- systemet i stället för NMT.

11. Personsökare: Bolaget känner inte till den händelsen. Det är dock riktigt att personsökarna ofta gick sönder. Bolaget inväntade en ny modell från Ericsson.

12. Bärbar radio: Bolaget känner inte till den händelsen.

13. Bilen: Det var glapp i startkontakten på detta fordon. Felet berörde inte de verkligt viktiga funktionerna på bilen, såsom t.ex. blåljuset. Om bilen stannade behövdes bara att nyckeln vreds om så startade den igen. Sedan gick dock låset sönder på grund av slitage och det är riktigt att fordonet då måste bärgas. I det läget var det riktigt att rödmärka bilen. Att fel uppstår till följd av slitage är oundvikligt och inte ett tecken på nonchalans hos arbetsledningen eller dålig kvalitet på utrustningen.

14. Hjulbultarna: Det var aldrig risk för att hjulet skulle lossna. T.K. tillfrågade föreståndaren vid A-Bil P.T. med åratals erfarenhet av service på ambulanser. P.T. ansåg att bilen kunde användas som reservbil i avvaktan på att han skulle få de reservdelar som behövdes. Det skulle ta ett par dagar.

15. Ryggsäcken: Detta var den första arbetsdagen, den 1 september 1994, då L.E. utrustade alla ambulanserna. Det är riktigt att L.E. begick ett misstag. Den ryggsäck han lade i ambulansen var rätteligen avsedd för en av reservbilarna. Effekterna av misstaget hade kunnat undvikas om ambulanssjukvårdarna iakttagit sin egen personliga kontrollplikt och gått igenom ambulansens utrustning.

16. Spärrade telefoner: Det är riktigt att bolaget av besparingsskäl spärrade biltelefonerna delvis. Det gick dock att ringa de verkligt viktiga numren direkt, t.ex. till larmcentralen, och övriga nummer kunde nås via larmcentralens växel. Till mobiltelefonerna kunde man ringa obehindrat.

Tyresö

17. Laddningsbart sökarbatteri: Bolaget känner inte till den händelsen.

18. Lönespecifikationerna sändes till respektive station i slutna försändelser. Arbetstagarna kunde inte ta del av varandras uppgifter. T.K. ansåg att frågan var av mindre vikt.

19. Radioproblem: Bolaget känner inte till den händelsen.

20. Vindrutespolaren: Det är riktigt att behållaren för vätskan gått sönder. T.K. löste problemet genom att påföljande dag köpa en ny behållare.

21. Bårsläden: Det sades aldrig att bårsläden kunde släppa under färd. Sådant skulle omedelbart ha föranlett rödmärkning. R.Ö. gjorde bedömningen att det skulle fungera om personalen såg till att släden fäste i låset ordentligt. En bårsläde byts enkelt vid service. T.K. bedömde att detta fel kunde anstå till ordinarie service som inföll efter någon vecka.

22. Barnväskan: Väskan saknades på grund av slarv av personal vid tidigare bilbyte. Ambulanssjukvårdaren M.N. märkte bristen och krävde att få en väska från en annan bil. Det var olämpligt eftersom den bilens utrustning skulle ha varit ofullständig då den skulle användas påföljande morgon. Men väskan behövdes och L.E. letade rätt på den. Således uppstod aldrig den situationen att ambulanspersonalen stod utan väska. Detta är ett exempel på lyhördhet hos bolagsledningen och förmåga att lösa uppkomna problem.

23. Filt/väsk-hyllan: Bårsläden var cirka 40 cm hög. Hyllan var cirka 50 cm hög. Även om hyllan lossnat hade den inte kunnat falla över en patient och orsaka någon skada. Det är dock riktigt att tre skruvar lossats vid servicearbete. I den mån en hylla suttit lös är det i och för sig riktigt att bilen skulle ha rödmärkts.

24. Bakluckan: Det var rätt att rödmärka bilen. Den icke fastsatta Medimixtuben fanns i en bil som bolaget hyrt från landstinget. Inte ens bilar därifrån var felfria.

Anteckningarna från Farsta

25. Dörrlåset: Detta kan vitsordas men anteckningen visar inte på något missförhållande i bolagets verksamhet. Det är riktigt att T.K. talat om för personalen att de inte skulle hållas personligen ansvariga om ett fordon blev stulet.

26. Skälet till att D.T. och C.Y. denna dag inte kunde nås för larm är följande. De hade lämnat bilen för att se på en fotbollsmatch. För att kunna nås var de utrustade med personsökare, en mobiltelefon och en bärbar radio. En av personsökarna fungerade tydligen inte. De glömde kvar mobiltelefonen i bilen och hade skruvat ned volymen på radion som de hade med sig. Till följd av deras misstag kunde larmcentralen inte nå dem. Incidenten visar inte på brister hos bolaget. Eftersom polisen i två timmar sökt efter de två ambulanssjukvårdarna ville

bolagsledningen undersöka vad som hänt. Det fanns ingen anledning att uppfatta detta som att bolaget ville ge de två repressalier.

27. Kylarvattnet: Denna incident är okänd för bolaget. Men det är riktigt att temperaturen blev för hög i vissa bilar. Bolaget åtgärdade detta genom att byta till dubbla el-fläktar. Detta kan vara ett exempel på efterkokning efter att bilen körts hårt.

28. Spärrat bensinkort: Detta är riktigt. Förklaringen till händelsen är att Volvofinans Konto AB, som handhar bensinkontot, av misstag inte bokfört en inbetalning från bolaget och därför spärrat kontot. Volvo bad senare "tusen gånger om ursäkt" och lovade att bättra sina rutiner för att förhindra en upprepning. Bolaget är alltså inte skyldigt till att kortet spärrades några timmar. För övrigt är det inte orimligt att personalen, i mån av möjlighet, lägger ut pengar till bensen i en sådan situation.

29. Tejpad taklampa: Detta är riktigt. När T.K. blev varse den trasiga lampan bedömde han att förhållandet inte var godtagbart och klippte av sladden och tejpad för eluttaget i taket på bilen.

7. Bolagets rättsliga argumentation

Båda parter har en ömsesidig lojalitetsplikt på grund av anställningsförhållandet. Detta är en grundläggande del av avtalsrelationen och en följd redan av det enskilda anställningsavtalet men anges också i parternas kollektivavtal. Kollektivavtalen för ambulanssjukvårdare, som träffats mellan Biltrafikens Arbetsgivareförbund och SKAF, har sedan länge innehållit följande bestämmelse.

Förhållandet mellan arbetsgivare och medarbetare grundar sig på ömsesidig lojalitet och ömsesidigt förtroende. Medarbetare skall iaktta diskretion rörande arbetsgivarens angelägenheter såsom driftförhållande, affärsangelägenheter, anbud och dylikt.

Avtalsregleringen är ett uttryck för parternas lojalitetsförpliktelse. Den speglar också det faktum att meddelar- och yttrandefriheten, varom grundlagarna och numera även Europakonventionen för de mänskliga rättigheterna innehåller bestämmelser, inte är densamma för anställda i ett privat anställningsförhållande som för dem som arbetar inom den offentliga sektorn. Som framgår av de bestämmelser som förbundet åberopar i denna del gäller yttrandefriheten gentemot "det allmänna" och meddelarfriheten mot "offentlig myndighet". En sådan meddelarrätt inom den privata sektorn som förbundet förespråkar har visserligen diskuterats, men inte införts i lag. Det föreligger därför inte någon meddelarrätt för anställda i privat verksamhet. Förbundet har nu krävt att rättsreglerna skall ändras på så sätt att dessa rättigheter skall gälla även inom privata förhållanden. Den saken har nyligen prövats och uttryckligen avvisats av lagstiftaren samt av arbetsdomstolen i den s.k. Värö Bruk-domen ([AD 1994 nr 79](#)). Det finns inte skäl att frångå den rättstillämpningen.

År 1995 intogs följande stycke i kollektivavtalet.

Om brister i driftförhållanden uppstår äger facklig företrädare, efter att först ha påtalat bristerna för arbetsgivaren, rätt att påtala detta för sin fackliga organisation.

Detta stycke innebär ingen ändring i sak. Lojalitetsplikten mellan avtalsparterna är densamma som tidigare. Skillnaden är att det numera är uttryckligen angivet att den facklige

förtroendemannen i första hand skall ta kontakt med arbetsgivaren. Tvisten i detta mål är den direkta orsaken till tillägget i kollektivavtalet.

8. Bolagets sammanfattning

Bolaget gör sammanfattningsvis gällande följande.

S.T., D.T. och P.W. har till massmedierna spritt en fyra och en halv sida lång sammanställning, dagboken, med uppgifter som innebär påståenden om allvarliga missförhållanden i bolaget. De har påstått att bolaget åsidosatt trafiksäkerheten och den medicinska säkerheten. De har gjort en anmälan till den för verksamheten ansvariga myndigheten, CAK, under hänvisning till påstådda allvarliga missförhållandena i bolaget. De har i en mängd uttalanden i tidningar och TV framfört mycket allvarlig kritik mot bolaget och dess ledning. Kritiken har haft innebörden att det råder allvarliga missförhållanden i bolaget och att trafiksäkerheten och den medicinska säkerheten åsidosatts samt att bolagets ledning skulle vara oseriös.

De uppsagda har misskrediterat bolaget i massmedierna och inför CAK utan att först ta upp kritiken med bolagets ledning. Dagboken lämnades till massmedierna och CAK utan att den först ens diskuterats med bolaget. Syftet har varit att nå uppmärksamhet, inte att påverka bolaget. I den mån de uppsagda velat arbeta för ökad säkerhet i bolaget har det funnits andra vägar som inte medfört att bolaget riskerat att tillfogas skada. Deras agerande har inte varit en del av en allmän debatt om privat sjukvård utan syftat till att skada bolaget. Detta utgör ett icke godtagbart illojalt beteende.

S.T., D.T. och P.W. har fortsatt med sitt illojala agerande efter överenskommelsen om att kritik skall hanteras internt i bolaget, efter att de tilldelats skriftliga varningar och efter att de sagts upp från sina anställningar. De har inte tagit fasta på bolagets återkommande begäran om att kritik skall hållas inom bolaget. Deras uppträdande visar på klara samarbetssvårigheter och en ovilja att följa bolagets anvisningar om hur kritik mot bolaget skall hanteras samt på att de inte velat uppfylla bolagets berättigade krav på lojalitet och samarbetsvilja.

Deras kritik innefattar påståenden om allvarliga missförhållanden i bolaget. CAK har emellertid efter utredning funnit att det inte rått några missförhållanden i bolaget. Kritiken har även resulterat i att CAK tillsatt en opartisk konsult med uppdrag att granska bolaget. Sedan CAK och konsulten genomfört sin granskning av bolagets verksamhet, har bolaget i samband med ny upphandling fått rätt att bedriva ambulansverksamhet i större utsträckning än tidigare.

S.T:s, D.T:s och P.W:s ställning som ambulanssjukvårdare och deras förtroendeställningar som fackliga förtroendemän och skyddsombud har medfört att deras kritik mot bolaget fått stor genomslagskraft. Deras uppgifter har tagits för sanna och har inte ifrågasatts. De har skapat en dålig bild av bolaget i allmänhetens ögon och har därmed överskridit sin kritikrätt. Trots sin ställning som fackliga förtroendemän och skyddsombud och trots att bolaget uppmanat dem att kalla till fackliga förhandlingar om de ansåg det erforderligt, har de valt att inte agera inom de ramar som i lag och avtal ges för sådana uppdrag.

S.T:s, D.T:s och P.W:s agerande har åsamkat bolaget betydande skada i form av ekonomisk förlust, förlust av goodwill och möjligheter att i framtiden få allmänhetens och myndigheternas förtroende till att vidga verksamheten utöver ambulanstransporterna. Bolaget var nära att drivas i konkurs.

De tre har allvarligt brutit mot de enskilda anställningsavtalen och kollektivavtalet. De har brutit mot sin tystnadsplikt och sin skyldighet att iaktta diskretion angående bolagets angelägenheter vad gäller driftsförhållanden, affärsangelägenheter, anbud och dylikt. Deras agerande har inneburit ett allvarligt brott mot lojalitetsplikten och ett överskridande av den kritikrätt som tillkommer en anställd gentemot arbetsgivaren.

På grund av det anförda har bolaget haft saklig grund för uppsägningarna av S.T., D.T. och P.W.. De har agerat mot arbetsgivaren på ett så illojalt sätt att bolaget inte skäligen behövt tåla att anställningarna skulle bestå. Bolaget har inte brutit mot [anställningsskyddslagen](#) och är inte skyldigt att utge skadestånd. Om arbetsdomstolen skulle finna att de uppsagdas agerande till någon del varit befogat och att bolaget är skadeståndsskyldigt, är förseelserna likväl så allvarliga att bolaget inte kan sägas ha saknat fog för sin uppfattning att saklig grund för uppsägning förelegat. De yrkade skadestånden är under alla omständigheter oskäligt höga och inte förenliga med praxis.

Domskäl

1. Huvuddragen i tvisten

Målet gäller frågan om bolaget haft saklig grund för uppsägningarna av S.T:s, D.T:s och P.W:s anställningar.

Bolagets inställning är att det förelegat saklig grund för uppsägningarna av de tre. De har enligt bolaget förfarit illojalt mot bolaget genom att rikta ogrundad kritik mot detta till en myndighet och i medier, vilket skadat bolaget. Bolaget har i sin sammanfattning av inställningen i målet också angett att de tre skulle ha brutit mot sin tystnadsplikt. Bolagets sakframställning innefattar dock inte några påståenden om att de tre, eller någon av dem, skulle ha lämnat ut några företagshemligheter eller liknande. Förbundets inställning är att de uppsagda är ansvarstagande arbetstagare som reagerat mot de allvarliga missförhållanden de tyckte sig ha funnit i arbetsgivarens verksamhet med framställningar till behörig tillsynsmyndighet och massmedierna i syfte att uppnå förbättringar i bolaget.

Mot denna bakgrund är det främst vad som gäller i fråga om kravet på lojalitet från arbetstagarnas sida och arbetstagarnas rätt att framföra kritik mot arbetsgivaren - vilket är något annat än rätten att avslöja hemligheter - som är av intresse i målet. Arbetsdomstolen anser dock med hänsyn till bl.a. hur parterna argumenterat att det finns anledning att vid beskrivandet av den rättsliga bakgrunden beröra även annat än sådant som rör lojalitetskravet och arbetstagares rätt att kritisera arbetsgivaren.

2. Den rättsliga bakgrunden

Arbetsdomstolen har i domen [AD 1994 nr 79](#) intagit en allmän redogörelse för vad som kan sägas vara gällande rätt när det gäller lojalitetskravet samt tystnadsplikt och kritikrätt i anställningsförhållanden. Här skall endast återges vissa delar av vad som då anfördes. Därefter går arbetsdomstolen in på frågan om rättsläget numera kan sägas ha ändrats i något för detta måls bedömande väsentligt avseende.

Inledningsvis bör dock noteras att parterna är överens om att det kollektivavtal som gällde vid den i målet aktuella tiden och som innehåller en förpliktelse om diskretion rörande arbetsgivarens angelägenheter, anbud, ekonomi och dylikt inte innebär någon utvidgning av

den lojalitetsplikt som även utan särskild reglering anses föreligga mellan parterna i ett anställningsförhållande.

I den tidigare nämnda domen återgav arbetsdomstolen under rubriken Lojalitetskravet bl.a. följande stycke som hämtats från Schmidt m.fl. Löntagarrätt, rev. uppl. 1994, s. 257 f.

Den grundläggande synpunkten är att arbetstagaren inte får skada arbetsgivaren. Gemensamt för de skilda aspekterna på kravet på lojalitet är tanken att anställningsavtalet inte enbart består i ett utbyte av vanliga förmögenhetsrättsliga prestationer, utan skapar ett personligt förhållande mellan parterna. Anställningen grundar förpliktelser som går längre än vad som gäller i kontraktsförhållanden i allmänhet; de ligger vid sidan av själva arbetsprestationen och skulle därför kunna karakteriseras som biförpliktelser. Skall man söka ange en gemensam synpunkt är det att arbetstagaren är skyldig att sätta arbetsgivarens intresse framför sitt eget samt att undvika lägen, där han eller hon kan komma i en plikt-kollision (Se [AD 1993 nr 18](#)).

När det gäller arbetstagens mot arbetsgivaren riktade anmälningar till myndigheter m.m. återgav arbetsdomstolen under rubriken Kritikkrävet i den nyss nämnda domen följande allmänna uttalanden som hämtats från domen [AD 1986 nr 95](#).

Enligt arbetsdomstolens mening måste utgångspunkten vara att de förpliktelser som följer av anställningsavtalet inte innebär något avgörande hinder för en arbetstagarare att hos behörig myndighet påtala missförhållanden som råder i arbetsgivarens verksamhet. En anmälan till en myndighet e d kan emellertid ske under sådana förhållanden eller på sådant sätt att handlandet måste anses innebära att arbetstagaren åsidosätter den lojalitet som hon eller han är skyldig att visa arbetsgivaren (jfr bl.a. arbetsdomstolens dom 1982 nr 110). I sådant fall kan arbetstagaren också allvarligt rubba förutsättningarna för fortsatt samarbete i anställningsförhållandet. Allt beror på omständigheterna i det enskilda fallet.

Härvid måste givetvis beaktas bakgrunden till och syftet med en anmälan e d till myndighet från arbetstagens sida. Ju allvarligare missförhållanden det är fråga om, desto större frihet måste arbetstagaren ha att agera obunden av hänsyn till arbetsgivaren. På motsvarande sätt måste arbetstagaren ha större frihet att agera obunden av sådana hänsyn, ju större betydelse ett missförhållande har för arbetstagaren eller mer allmänt för arbetstagararnas intressen, såsom i arbetsmiljöfrågor m.m. Avsevärd vikt måste emellertid läggas vid frågan, i vad mån arbetstagaren före en anmälan e d till myndighet sökt att åstadkomma rättelse av missförhållanden som hon eller han ansett råda, genom kontakter direkt med arbetsgivaren. I vart fall om det inte rör sig om mycket allvarliga regelöverträdelser eller missförhållanden i övrigt måste arbetsgivaren sålunda normalt anses ha ett befogat anspråk på att arbetstagaren hos arbetsgivaren eller ställföreträdare för denne på ett seriöst sätt söker påtala missförhållanden som arbetstagaren anser måste avhjälpas, innan arbetstagaren vänder sig till myndighet. Inte minst gäller detta när arbetsgivarens verksamhet är beroende av tillstånd från myndighet och de anmärkningar som arbetstagaren vill rikta mot arbetsgivaren har betydelse för ett sådant tillstånd och därmed för arbetsgivarens hela verksamhet, inklusive de anställda i denna. Självfallet måste också beaktas vilka grunder arbetstagaren haft för uppgifter i en anmälan

e d, som är negativa för arbetsgivaren. Härvid är av betydelse bl.a. att redan en anmälan kan medföra skada eller olägenhet för arbetsgivaren, även om den sedermera inte leder till någon allvarligare åtgärd mot denne. Vikt bör då inte främst fästas vid att arbetstagaren kanske framfört påståenden som från rättslig synpunkt inte är hållbara. Här måste en betydande

marginal lämnas åt arbetstagaren. Av större intresse är om uppgifter o d lämnas utan godtagbar faktisk grund och på sätt som får anses vittna om bristande hänsyn och lojalitet mot arbetsgivaren. Även i detta sammanhang måste beaktas i vad mån arbetstagaren kan anses ha tillvaratagit möjligheten att genom kontakter med arbetsgivaren eller på annat sätt undvika risken för mindre väl grundade uppgifter o d.

Arbetstagarparten i domen [AD 1994 nr 79](#) gjorde bl.a. gällande att det finns en exklusiv reglering av ansvaret för publicering i tryckt skrift i [tryckfrihetsförordningen](#) och för uttalanden i radioprogram i [yttrandefrihetsgrundlagen](#) samt att sådan publicering och sådana uttalanden därför inte kan utgöra saklig grund för uppsägning enligt [anställningsskyddslagen](#). Arbetstagersidan kritiserade också arbetsdomstolens praxis rörande rätt att bl.a. till myndighet rikta kritik mot arbetsgivaren. Till bakgrunden hör att Meddelarskyddskommittén framlagt ett betänkande ([SOU 1990:12](#)) med bl.a. förslag om s.k. meddelarrätt i företag och föreningar som inte lett till lagstiftning. I anslutning till denna kritik uttalade domstolen följande.

Arbetsdomstolen utgår dock vid bedömningen av frågan om saklig grund förelegat för uppsägningen ... från vad som hittills varit den förhärskande uppfattningen, nämligen att [tryckfrihetsförordningen](#) och [yttrandefrihetsgrundlagen](#) inte reglerar förhållandet mellan enskilda, t.ex. ... arbetsgivare och arbetstagare på den privata arbetsmarknaden. Det finns nämligen knappast något stöd för arbetstagersidans uppfattning att reglerna i dessa författningar, och för övrigt inte heller de övriga författningsregler som arbetstagersidan åberopat, skulle utgöra ett hinder mot uppsägning eller avskedande av en arbetstagare med anledning av brott mot den tystnadsplikt som anses vara förenad med en anställning på den privata arbetsmarknaden. Mot bakgrund av meddelarskyddskommitténs förslag och behandlingen av detta framstår det inte heller som en uppgift för domstol att genom rättspraxis införa en meddelarrätt liknande den kommittén föreslagit. Arbetsdomstolen utgår också vid bedömningen från den praxis som utbildats i anställningsskyddsmål när det gäller begränsningar i arbetstagers rätt att till en myndighet eller i annat sammanhang rikta kritik mot sin arbetsgivare.

I domen [AD 1994 nr 79](#) ansåg arbetsdomstolen det inte erforderligt att gå in på betydelsen av den även i nu föreliggande mål åberopade ILO- konventionen (nr 158) om uppsägning av anställningsavtal på arbetsgivarens initiativ, sedan domstolen kommit fram till att uppsägningen ändå inte var sakligt grundad. Domstolen återgav dock följande uttalande i 1992 års arbetsrättskommittés delbetänkande Ny anställningsskyddslag ([SOU 1993:32 s. 385](#))

Det bör dock observeras att ILO-konventionen om uppsägningar på arbetsgivarens initiativ underkänner uppsägningar som sker av det skälet att arbetstagaren ställt sig bakom en anmälan till myndighet. Konventionen har fått en kategorisk utformning på den punkten. Enligt vår mening kan konventionen inte rimligen tolkas på det sättet att arbetstagaren skulle kunna undgå arbetsrättsliga följder vid exempelvis medvetet oriktiga beskyllningar mot arbetsgivaren blott av det skälet att de har förts fram i en anmälan. Tvärtom kan ju sådana anmälningar åsamka arbetsgivaren avsevärd skada. Syftet med konventionsbestämmelsen får antas vara att arbetstagarna inte skall vara tvungna att tåla om missförhållanden som de med fog kan kritisera och där hänvändelse till myndighet kan vara det korrekta och kanske effektivaste sättet att åstadkomma en ändring. Svensk rättspraxis hindrar endast rena missbruk från arbetstagarens sida, och gällande rätt måste därför anses svara mot konventionens bestämmelser.

Förbundet har i detta mål gjort gällande bl.a. att rättsläget förändrats sedan domen [AD 1994 nr 79](#) meddelades genom att Europakonventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna antagits som lag. Förbundet har anfört att enskilda kan stödja sig på konventionen, att envar enligt artikel 10 i konventionen skall äga rätt till yttrandefrihet, att denna rätt endast kan inskränkas genom lag samt att det inte finns någon lag som begränsar de i detta mål berörda arbetstagarnas yttrandefrihet. Arbetsgivarsidans uppfattning är att konventionen inte kan få den betydelse som förbundet vill ge den.

I artikel 10 i konventionen föreskrivs att envar skall äga rätt till yttrandefrihet. Denna rätt anges innefatta åsiktsfrihet samt frihet att mottaga och sprida uppgifter och tankar utan inblandning av offentlig myndighet och oberoende av territoriella gränser. Redan av ordalydelsen framgår enligt arbetsdomstolens mening att artikelns innebörd är att offentlig myndighet, eller som det brukar uttryckas det allmänna, inte enligt huvudregeln skall begränsa yttrandefriheten. Något sådant är det ju inte fråga om i detta mål. Det är också det allmännas kränkningar av yttrandefriheten som berörs i de domar rörande artikel 10 som meddelats av den europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna. Arbetsdomstolen kan mot den bakgrunden inte finna att artikel 10 i konventionen skall tillmätas betydelse i detta mål som rör förhållandet mellan arbetstagare och deras arbetsgivare, ett privat bolag.

Förbundet har också gjort gällande att arbetstagarna hos bolaget skall åtnjuta samma meddelarskydd som finns inom offentlig verksamhet. Skälen för detta skulle vara att de anställda inom ambulansverksamheten åtnjöt sådant skydd då verksamheten drevs av landstinget, att verksamheten alltjämt är finansierad med skattemedel och att behovet av insyn inte minskat. Förbundet menar att arbetsdomstolen bör utvidga meddelarskyddet till att omfatta även de nu aktuella arbetstagarna inom den privata sektorn. Arbetsgivarsidans uppfattning är att det inte finns anledning att frångå tidigare praxis.

Arbetsdomstolen kan i detta sammanhang hänvisa till den bedömning som gjordes i domen [AD 1994 nr 79](#), nämligen att det inte framstår som en uppgift för domstol att införa en meddelarrätt liknande den som upptogs i meddelarskyddskommittén förslag vilket inte ledde till lagstiftning. Arbetsdomstolen vill dock framhålla att sådana omständigheter som föreligger i det nu aktuella målet, nämligen att en privat verksamhet är skattefinansierad och att den är av väsentlig betydelse för allmänheten, är sådant som arbetsdomstolen har anledning att beakta när det gäller att ta ställning till om kritikrätten överskridits i ett enskilt fall.

3. Utredningen

I målet har förebringats omfattande skriftlig och muntlig bevisning. På förbundets begäran har S.T., D.T. och P.W. hörts under sanningsförsäkran. På bolagets begäran har ställföreträdarna T.K., U.K. och L.E. hörts under sanningsförsäkran. Vidare har omkring 30 vittnen hörts.

4. Vad utredningen visar

4.1. Ambulanssjukvårdens organisation i Stockholms län

Landstinget ansvarar enligt [hälso- och sjukvårdslagen \(1982:763\)](#) för att god hälso- och sjukvård erbjuds dem som är bosatta inom landstinget. Till hälso- och sjukvård hör även sjuktransporter. Centrala avdelningen för Ambulanssjukvård och Katastrofmedicinsk

planering (CAK) utgör en avdelning inom Nordvästra sjukvårdsområdet (NVSO) och har till uppgift bl.a. att verkställa politiskt fattade beslut.

Driften av ambulanssjukvård utförs av kontrakterade entreprenörer. För upphandlingen av entreprenörerna tillämpas lagen ([1992:1528](#)) om offentlig upphandling. Upphandlingen avses leda till tidsbestämda entreprenadavtal, som efter förhandling mellan parterna kan komma att förlängas. Entreprenörerna skall bedriva en verksamhet som till inriktning, omfattning och kvalitet överensstämmer med vad som avtalats med NVSO/CAK. Entreprenören är också skyldig att följa de riktlinjer CAK utfärdar under avtalstiden.

Chefen för CAK, cheföverläkaren A.S., har det medicinska ansvaret för all ambulanssjukvård inom Stockholms län. CAK följer bl.a. upp och kontrollerar entreprenörernas drift.

För att arbeta som ambulanssjukvårdare inom landstinget krävs certifiering. Chefen för CAK ansvarar för certifieringskraven för personalen inom ambulanssjukvård.

4.2. Bolagets organisation m.m.

Bolaget tecknade 1993 entreprenadavtal med NVSO/CAK för områdena Märsta, Vallentuna och Upplands Väsby på norra sidan. Den 1 september 1994 övertog bolaget entreprenaden för områdena Farsta, Haninge och Tyresö på den södra sidan efter ett företag som inte fullgjort sina åtaganden.

När bolaget inledde verksamheten på den södra sidan erhöll den personal som tidigare arbetat där anställningar hos bolaget. S.T., D.T. och P.W. och de andra ambulanssjukvårdarna fick först provanställningar. Från och med senhösten-vintern 1994-95 var bl.a. S.T., D.T. och P.W. tillsvidareanställda.

Verksamheten i bolaget var i huvudsak organiserad på följande sätt. Bolagsledningen, med ansvar och löpande deltagande i verksamheten på både den norra och den södra sidan, bestod av verkställande direktören T.K., dennes bror, personalansvarige U.K. och den medicinske kontaktpersonen (MKP), sjuksköterskeutbildade L.E.. U.K. och L.E. är certifierade ambulanssjukvårdare, vilket T.K. inte är. För de tre områdena på den södra sidan fanns en områdesansvarig, R.Ö., som själv också arbetade heltid som ambulanssjukvårdare. Vid varje station var en av ambulanssjukvårdarna förman med uppgift att tjäna som förbindelselänk mellan bolagsledningen och ambulanssjukvårdarna. Förman vid Farstastationen var X.X., vid Haningestationen L.R., och vid Tyresöstationen till en början P.K. och senare S.T.. D.T. och S.T. var sedan hösten 1993 fackliga förtroendemän i den lokala SKAF- organisationen och skyddsombud. P.W. fick samma förtroendeuppdrag från årsskiftet 1994/95.

Vagnparken för hela bolagets verksamhet bestod av sjutton ambulansfordon. Härav var tio bilar dygnsbilar, dvs. bilar som användes för uppdrag dygnet runt, och sju dagbilar, som endast användes under dagtid. Personalen arbetade i skift, två och två.

4.3. S.T:s, D.T:s och P.W:s kritik mot bolaget

Vad bolaget lagt S.T., D.T. och P.W. till last är att den fyra och en halv sida långa sammanställningen av incidenter i bolagets verksamhet med påståenden om brister i fråga om trafik- och patientsäkerhet (dagboken) lämnats till CAK och tidskriften Kommunalarbetaren.

De har vidare enligt bolaget i en mängd uttalanden i tidningar och TV framfört mycket allvarlig kritik mot bolaget och dess ledning.

Det var S.T. som ensam den 6 februari 1995 lämnade dagboken till CAK. Att hon sände den dit berodde på att hon vid ett möte den 25 januari 1995 fått den samlade personalens uppdrag att göra det. Hon var med förbundets syn på saken närmast ett redskap för de anställdas gemensamma vilja och skulle därför inte bära ett större personligt ansvar än någon av de andra arbetstagare som var närvarande vid mötet den 25 januari 1995.

Kritiken i medierna mot bolaget och den spridning den fått framgår av ett femtontal tidningsartiklar som publicerats under perioden mars-juni 1995, av videospelningar av sändningar från TV 2:s ABC-Nytt under perioden 17 mars-november 1995.

S.T. sände den 6 februari 1995 dagboken även till förbundets tidning Kommunalarbetaren. Det har inte framkommit att hon haft arbetskamraternas uppdrag att göra det. Utredningen visar att det var S.T. och D.T., men inte P.W., som samtalade med journalisten J.L. innan denne i Kommunalarbetaren den 14 mars införde en mot bl.a. bolaget kritisk artikel.

Parterna är överens om att det den 21 februari 1995 hölls en förhandling enligt medbestämmandelagen, vid vilken en uttalad enighet förelåg bl.a. om att kritik mot arbetsgivaren skulle hållas inom bolaget. S.T:s och D.T:s medverkan i Kommunalarbetaren den 14 mars var enligt bolaget inte förenlig med vad som uttalades den 21 februari. S.T. och D.T. hade dock enligt vad utredningen visar kontakten med journalisten på Kommunalarbetaren redan före den 21 februari. Enligt vad S.T. uppgett visste hon att bolagets företrädare hade haft kontakt med J.L. och utgick därför vid förhandlingen från att bolagsledningen var införstådd med att bl.a. hon förekom i artikeln och att artikeln behandlade bl.a. bolaget.

Förbundet har gjort gällande att endast en del av de uttalanden i medierna som tillskrivits S.T., D.T. och P.W. verkligen gjorts av dem. Övrigt utgörs enligt förbundet av journalisternas egna uppfattningar och formuleringar. Någon annan utredning om vad som förekommit vid S.T:s, D.T:s och P.W:s kontakter med medierna än deras egna under sanningsförsäkran lämnade uppgifter föreligger inte bortsett från de uttalanden som gjorts i TV och som domstolen återkommer till. Arbetsdomstolen kan därför åtminstone såvitt gäller uttalanden till pressen inte grunda sin bedömning på andra uttalanden än dem som S.T., D.T. och P.W. medgett att de fällt.

Artikeln i Kommunalarbetaren har rubriken "Slitna ambulanser sätter liv på spel". Den behandlar även andra entreprenörer än bolaget men det är tydligt att flera påståenden om brister avser bolaget. I artikeln nämns S.T., P.W., D.T. samt O.H.. Den sistnämnde blev uppsagd samtidigt som de tre andra men någon talan förs inte beträffande honom. Det sägs att de fyra tillsammans ställt samman dagboksanteckningarna. Artikeln innehåller vissa uttalanden som uppges komma från S.T., D.T. och O.H. men inget från P.W..

S.T. har medgett att hon till följande tidningar gjort följande uttalanden som återgetts i artiklar införda de inom parentes angivna dagarna. Kommunalarbetaren (den 14 mars 1995): "Helst skulle vi se att landstinget och kommunerna tog tillbaka driften. Ambulanssjukvård ska inte drivas med vinstintresse". Aftonbladet (den 18 mars 1995): "Plötsligt upptäckte vi att en ambulans var obesiktigad. Hela februari månad rullade vi omkring i en bil med körförbud". Svenska Dagbladet (den 21 mars 1995): "Det har varit en lång rad incidenter, där vi har fått

tjata för att få felen reparerade och ideligen blivit uppmanade att inte ställa av bilarna---. Hur skall vi kunna ta hand om patienter som mår dåligt om vi måste kriga mot den egna ledningen?" Dagens Nyheter (den 21 mars 1995): "Allt bottnar i att man har alldeles för låga anbud. Företagen har inte råd att reparera bilarna när de går sönder. Så Samariten är på sätt och vis också en spelbricka i det här". Mitt i Tyresö (den 22 mars 1995): "I våra ögon är det helt uppenbart att problemen beror på att landstinget accepterar för låga anbud. Hade det funnits pengar hade företaget direkt gått och hyrt bilar, men börjar man balansera på gränsen till att gå back är det lätt att handla annorlunda". Dagens Nyheter (den 25 mars 1995): "Det är anmärkningsvärt att man [dvs. CAK, domstolens anmärkning] inte tar hårdare på kritiken när vår chef ständigt uppmanar personalen att köra med bilar som tjuvstannar eller där luckan inte går att öppna utifrån". Dagens Nyheter (den 30 mars 1995): "Vi för inte bara vår egen, utan också våra arbetskamraters talan, säger S.T.. Vi kräver inget annat än bra grejer att arbeta med. Märker vi att de är dåliga så kan vi inte bara sitta och se på.". Söder-Nyheter (den 4 april 1995): "Styrelsen är i mina ögon totalt oseriös och borde jobba med packlådor och inte med människor". Det sistnämnda uttalandet gjordes efter det att uppsägningarna skett.

D.T. och P.W. har medgett att de talat med pressen och TV. De har dock inte vitsordat att de till pressen fällt något av de uttalanden som angetts i artiklarna och som redovisats under bolagets sakframställning. Att även dessa två, jämte S.T., uttalat sig för ABC-Nytt i TV framgår av de bandade sändningarna från 1995. I det första inslaget i ABC-Nytt, som sändes den 17 mars 1995, talade S.T. om bårsläden som lossnade och om lösa hyllor samt P.W. om en baklucka som inte gått att öppna utifrån och om att de blivit tillsagda att köra ändå. S.T. tillade att det kunde dröja upp till en månad innan åtgärder vidtogs. I det andra inslaget i ABC-Nytt talade D.T. om varningarna och att bolaget reagerade som man gjorde därför att man stod inför en ny upphandling och att det fanns en risk för att bolaget inte skulle få fortsatt förtroende. Det tredje inslaget innehåller reaktioner från D.T. och S.T. på de vidtagna uppsägningarna och det fjärde innehåller en sådan reaktion från D.T.. I det femte inslaget uttalade sig S.T. om uppsägningarna och tillade att Samaritens grundinställning till att sköta ambulanssjukvård är helt oseriös. I inslagen talas upprepade gånger även om dåliga bromsar, användning av sommardäck vintertid samt avsaknad av livsviktig medicinsk utrustning. Det kan dock konstateras att dessa uttalanden inte görs av ambulanssjukvårdarna utan av reportrar.

Sammanfattningsvis i denna del är klarlagt att S.T. lämnat den s.k. dagboken, som innehåller kritik mot bolaget, till CAK och Kommunalarbetaren, att hon och D.T. medverkade i den första mot bolaget kritiska artikeln i Kommunalarbetaren samt att de tre, alltså även P.W., vid kontakter med andra massmedier kommenterat dagbokens innehåll.

4.5. Har kritiken i medierna skadat bolaget?

Bolaget har gjort gällande att S.T., D.T. och P.W. har åsamkat bolaget betydande skada i form av rent ekonomisk förlust, förlust av goodwill och minskade möjligheter att i framtiden få allmänhetens och myndigheternas förtroende till att utvidga sin verksamhet. Bolaget har vidare hävdat att dess medverkan i upphandlingsförfarandet med CAK försvårats och att man, för att få ett nytt entreprenadavtal, varit tvunget att lägga ett anbud på en lägre nivå än om bolaget inte kritiserats på sätt som skett. Kritiken kunde ha föranlett att bolaget gått i konkurs. Förbundet har bestritt dessa påståenden.

Enligt arbetsdomstolens mening framstår det som uppenbart att det som enligt vad utredningen visar skrivits och sagts i medierna om bolaget och dess verksamhet varit till skada för bolaget. Den ekonomiska skada som bolaget drabbats av kan inte uppskattas. Klart

är dock att bolaget måste ha förlorat i goodwill. Av utredningen framgår också bl.a. att CAK med anledning av kritiken mot bolaget fann skäl till särskilt ingående granskning av bolaget och att bolagets framtida entreprenörsroll ifrågasattes i bl.a. landstingsfullmäktige. Ett upphandlingsförfarande blev försenat och bolaget riskerade att ställas utanför upphandlingen. Det saknas anledning att inte fästa tilltro till vad bolagets företrädare uppgett om att det som förevarit försämrat bolagets förhandlingsposition i det nya upphandlingsförfarandet och påverkat det anbud som bolaget lagt.

Redan här bör tilläggas att vad som sagts om att bolaget skadats av den kritik som förekommit i medierna inte innebär att arbetsdomstolen anser att de tre berörda arbetstagarna kan göras ansvariga för allt som skrivits och sagts om bolaget i medierna.

4.6. Bakgrunden till arbetstagarnas kritik

I målet har arbetstagsidan med hänvisning till främst innehållet i dagboken gjort gällande att det förekommit brister hos bolaget. De brister som man anser ha förelegat avser fordonen, kommunikationsutrustningen, den medicinska utrustningen, bolagets underlåtenhet ibland att åtgärda brister samt det bemötande personalen fått då den påtalat fel och brister för ansvariga inom bolaget.

Förbundet har i denna del åberopat vittnesförhör med ambulanssjukvårdare som varit med då incidenterna inträffat. Det finns mot bakgrund av bl.a. dessa vittnesutsagor enligt arbetsdomstolens mening inte anledning att anta annat än att dagboken på ett i huvudsak riktigt sätt återger vad som faktiskt skett vid de olika tillfällena.

4.6.1. Fordonen

Av utredningen i målet framgår bl.a. följande. Bolaget hade under den aktuella perioden 17 egna ambulanser i drift. De ambulanser som bolaget använde var i stor utsträckning desamma som landstinget hade använt när det drev verksamheten i egen regi. Bolagets ambulanser kördes under ett år sammanlagt ca 70 000 mil under ca 13 000 uppdrag. Varje ambulans genomgår service efter omkring 1 000 körda mil, vilket enligt uppgift från bolaget innebär att den kan genomgå service var tredje eller var fjärde vecka. P.T. - som sedan tre år som egen företagare sköter service och beställda reparationer på bolagets och några andra ambulansföretags bilar och som tidigare utförde samma arbete som anställd hos landstinget - har uppgett bl.a. att bolagets bilar är i bra skick samt att det inte förelegat några svårigheter att få bolagets uppdrag att reparera fel som uppmärksammats. Det förekom även att bolaget hyrde ambulanser från CAK.

Från arbetstagsidan har särskilt framhållits vissa incidenter då ambulanserna inte startat eller inte kunnat köras på avsett sätt. Det har framhållits att en bil "tjuvstannar" (1, här och i fortsättningen angivna siffror anger den numrering av incidenterna som gjorts vid förbundets sakframställning), att en bil inte startar (4), att en Opel krånglar och inte kan gå fortare än 60 km/tim (5), att en akuttransport försenats då kylarvattnet i en ambulans börjat koka (27) samt att en ambulans inte startade förrän efter 5-10 minuter då en svårt sjuk patient skulle hämtas (30).

Av de nu nämnda incidenterna framstår den sistnämnda otvivelaktigt som den allvarligaste och såvitt utredningen visar den enda som inneburit en omedelbar fara för patienten. Utredningen ger dock inte något besked om anledningen till att bilen vid det tillfället var

svårstartad och därmed inte heller om att bolaget kan lastas för detta. Övriga här berörda fel på bilarna kan bolaget inte heller lastas för. De har berott på konstruktionen hos bilarna ifråga. Enligt vad P.T. uppgett var det ett vanligt problem att bilarna av märket Volvo var svårstartade sedan de körts hårt. Problemet med Opel:n har uppkommit sedan personalen försummat att ladda bilens batteri och problemet har varit lätt avhjälpt sedan man fått besked om hur man skall göra.

Ett annat av förbundet påtalat fel är att låset till bakluckan på ambulanser av märket Volvo gått sönder på så sätt att luckan inte kunnat öppnas utifrån. Ambulanspersonalen har då för att kunna öppna luckan inifrån tvingats sträcka sig över båren och den eventuella patienten (1, 6, 7 och 24). Även detta var enligt vad P.T. och även vittnet T.A., som inom Volvo arbetat med detta, ett återkommande och svåravhjälpt fel som hänger samman med bilens konstruktion och allmänt slitage. Inget i utredningen tyder på att bolaget kan lastas för att felet uppkommit även på dess ambulanser.

En annan fråga är om bolaget när detta fel uppkommit har vidtagit adekvata åtgärder. Av utredningen framgår att bolaget inledningsvis uppmanat personalen att köra vidare med ambulanser trots att bakluckan inte gick att öppna utifrån. Sedan CAK klargjort att detta inte var godtagbart och gett direktiv om att bilarna skulle tas ur trafik, rödmärkas, när felet uppstod, har bolaget, såvitt utredningen visar, följt detta direktiv.

Förbundet har också framhållit vissa andra enstaka fel som uppkommit på bilarna. Bl.a. har anförts att en ruta vid fjärrljusrampen lossnat och tejpats fast (6), att det var glapp i tändningslåset på en bil vilket ledde till att bl.a. vindrutetorkarna ibland inte fungerade (13), att ett hjul på en bil endast hade fyra hjulbultar i stället för fem (14), att dörrlåset på en bil inte fungerat (25) samt att taklampan i en bil lossnat och lagats provisoriskt (29). Av dessa fel kan egentligen endast det glapp som ledde till att bl.a. vindrutetorkarna ibland inte fungerade sägas ha inneburit någon trafikfara. Även detta var enligt P.T. ett återkommande problem som krävde bl.a. viss undersökning innan det åtgärdades. Det bör tilläggas att bolaget genom kontakter med P.T. inhämtat att det inte innebar någon fara att köra med fyra hjulbultar några dagar till dess reservdelar anskaffats.

En händelse som förbundet uppehållit sig vid är att den s.k. bårsläden i en bil inte fastnat i låst läge alla gånger (21). Bårsläden är den anordning som patientbåren läggs på och som sedan skjuts in i ambulansen. Att denna inte fastnar i låst läge innebär enligt förbundets mening en fara för såväl patienten som för den ur personalen som under färd uppehåller sig invid patienten. Bolaget gjorde den bedömningen att man kunde vänta till ordinarie service, 17 dagar senare, med att åtgärda felet. Den bedömningen gjorde bolaget mot bakgrund av att man inte uppfattat att felet kunde uppkomma under färd. Tilläggas bör att det inte påstås att felet uppträtt då någon patient legat på båren.

Ett ytterligare fel som förbundet påtalat är att en sk. väskhylla inte monterats på ett riktigt sätt (23). Enligt förbundet har detta medfört risk för skada både för patienten och den ambulanssjukvårdare som under färd uppehåller sig hos patienten. Det är ostridigt att hyllan ifråga inte blivit fastsatt på ett riktigt sätt efter ett verkstadsarbete. Parterna har dock olika uppfattningar om hur hög den aktuella hyllan var och därmed också om vilken fara den kan sägas ha utgjort för patienter och personal. Av utredningen får dock anses framgå att det dröjt onödigt länge innan adekvata åtgärder för att avhjälpa felet vidtagits.

Ostridigt är också att bolaget vid ett tillfälle inte har kontrollbesiktigat en ambulans i rätt tid och att bilen trots det använts under en månad. Detta har berott på försumlighet från bolagets sida. Utredningen ger dock inte belägg för att detta skulle ha medfört någon fara för patienterna eller personalen, eftersom bilen sedan besiktigades utan anmärkning.

4.6.2. Kommunikationsutrustningen

Förbundet har åberopat ett antal händelser som upptagits i den s.k. dagboken då olika brister som förbundet menar ha förelegat när det gäller kommunikationsutrustningen, dvs. telefoner, radio och personsökare samt batterier och batteriladdare till sådan utrustning och då bolaget trots påpekanden dröjt med att avhjälpa bristerna (9, 10, 11, 12, 16, 17, 19, och 26). Bolaget har förklarat att det inte känner till en del av dessa händelser. Bolaget har dock framhållit att personsökare inte ingick i den obligatoriska utrustningen, att mobiltelefonerna, som var tänkta som ett reservsystem, av kostnadsskäl spärrats men att det var möjligt att nå larmcentralen och dess växel. Bolaget har också uppgett att man avvaktade med anskaffningen av viss ny bättre kommunikationsutrustning till dess bättre sådan fanns att tillgå.

Av den utredning som förebringats går det inte att få i detalj klarlagt vad som förekommit. Det måste dock anses klarlagt att personalen vid flera tillfällen påpekat att det förelåg problem med kommunikationsutrustningen och att deras påpekanden lämnats obesvarade av ansvariga inom bolaget. Utredningen får också anses visa att det berodde på slarv från ambulanssjukvårdarnas sida att larmcentralen vid ett tillfälle (26) inte kunde nå dem.

4.6.3. Medicinsk utrustning

Förbundet har också gjort gällande att det vid vissa tillfällen saknats viss medicinsk utrustning i bilarna. Det gäller en s.k. CPAP, en apparat som underlättar andning (3), blodsockersticker och blodsockermätare (15) och en s.k. barnväska (22). Den förstnämnda av dessa incidenter har bolaget förklarat sig sakna kännedom om. Den andra händelsen, då blodsockermätare saknades, berodde på att L.E. begått ett misstag och den kunde, som bolaget framhållit, ha undvikits om ambulanspersonalen kontrollerat utrustningen, vilket personalen är skyldig att göra. Att den s.k. barnväskan saknades vid ett tillfälle berodde enligt bolaget på att personalen slarvat vid ett bilbyte. L.E. letade reda på den saknade väskan och det inträffade inte att personalen stod utan sådan väska.

4.6.4. Bolagets bemötande av personalen

Innan arbetsdomstolen går in på de punkter i dagboken som rör bemötandet av personalen vid olika tillfällen finns det anledning att beröra vad som inträffade vid den första kontakten mellan bolaget och personalen på den södra sidan. Den 26 augusti 1994, dvs. innan bolaget övertog verksamheten på den södra sidan, hölls ett informationsmöte. Bolagets ledning hade då kännedom om att personalen där hade haft det besvärligt med bl.a. många byten av arbetsgivare. Enligt flera som deltog då uttalade T.K. att det fanns många andra som ville ha anställning i bolaget och att den som inte passade in i bolaget inte kunde räkna med att få stanna kvar, något som T.K. inte har förnekat att han sagt. Flera av deltagarna bibringades också genom annat som T.K. sade uppfattningen att verksamheten på den södra sidan skulle ha mindre ekonomiska resurser och lägre standard än på den norra sidan.

Enligt anteckningar i dagboken har personalen vid flera tillfällen stött på svårigheter när det gällt att få kontakt med ansvariga inom bolaget i olika angelägenheter. Vid några tillfällen har

den sökte inte nåtts (3 och 4) vid andra har det dröjt innan personalen fått den önskade kontakten med någon ansvarig (2, 6 och 24). Enligt förbundet är detta endast några exempel på ett vanligt förekommande problem. Att personalen var missnöjd med att det var svårt att få kontakt med ansvariga kommer också till klart uttryck i protokollet från personalmötet den 25 januari 1995

Några av punkterna i dagboken rör tillfällena då ambulanssjukvårdarna anser sig ha blivit bemötta på ett otrevligt och för dem obehagligt sätt. T.K. ringde och skrek bl.a. svordomar till några anställda sedan personal vid ett annat företag ringt CAK och berättat om problemet med en baklucka som inte gick att öppna (6). Sedan de anställda vid ett personalmöte framfört att de ville ha lönespecifikationerna hemskickade, slog T.K. näven i bordet så att många "blev rädda" (18).

I detta sammanhang finns det också anledning att gå in på frågan om s.k. rödmärkning av bilarna. Det förhåller sig förvisso så att det ytterst är den ambulanssjukvårdare som uppmärksammar något fel som t.ex. gör ett fordon trafikfarligt som kan och skall rödmärka fordonet. Före ett sådant beslut kan det dock många gånger vara naturligt att kontakta och rådgöra med någon ansvarig. Några av punkterna i dagboken avser också det förhållandet att personalen trots vissa fel på fordonet uppmanats att köra vidare (1, 4, 5, 6, 7 och 14). Av den muntliga bevisningen har också framgått att ambulanssjukvårdarna under i vart fall hösten 1994 inte ville eller vågade rödmärka bilar mot T.K:s vilja.

Relationerna mellan bolagsledningen och personalen berörs också i ett protokoll från bolagets möte med CAK den 23 mars 1995 och i en konsultrapport från G.P.. I protokollet har antecknats - med syftning på T.K. - att bolaget beslutat att "en av företagets ledare inte längre kommer att ha en framträdande roll gentemot personalen eftersom kritik framförts mot dennes 'burdusa beteende'". G.P. skrev i november 1995: "Uppenbart är dock att företagsledningen inte på ett tillfredsställande sätt lyckats etablera en god kommunikation med sin personal på den södra sidan. Detta har lett till en djup förtroendeklyfta."

Chefen för CAK A.S. har uppgett bl.a. att bolaget inte var bättre eller sämre än andra entreprenörer samt bekräftat att problemen mellan bolagsledningen och personalen framstod som ett relations- och kommunikationsproblem.

4.7. Fanns det fog för kritiken?

Sammanfattningsvis framgår följande av utredningen. Någon kritik kan knappast riktas mot bolaget för dess fordonspark. Fordonen var i för verksamheten normalt skick och underhållet var inte eftersatt. Fel har naturligtvis ändå uppkommit på fordonen och frågan är närmast om rapporterade fel och brister av bolagsledningen åtgärdats på ett adekvat sätt och inom rimlig tid. På den punkten har bolaget brustit i några avseenden, t.ex. när det gällt bårsläden som inte fastnat i låst läge och väskhyllan som inte var ordentligt monterad. När det gäller kommunikationsutrustningen ger inte utredningen helt klart vid handen om det finns anledning till kritik mot bolaget. Det har dock inte framkommit att bolaget inte skulle ha uppfyllt de krav som CAK ställt. Påtagligt är dock att bolagsledningen i stor utsträckning förklarat sig inte känna till flera av händelserna med sådan utrustning trots att personalen måste ha framfört klagomål mot den. Kritiken mot den medicinska utrustningen omfattar endast ett par punkter och, även om misstag i viss utsträckning begåtts, finns det inte grund för någon generell kritik mot bolaget i detta avseende.

Som betydligt mer välgrundad framstår den kritik som riktats mot bolaget när det gäller personalens möjligheter att nå kontakt med ansvariga inom bolaget och det bemötande personalen fått när den kontaktat ansvariga inom bolaget. T.K:s sätt att uppträda gentemot ambulanssjukvårdarna har redan berörts i det föregående. Hans uppträdande måste vid flera tillfällen ha upplevts som otrevligt och obehagligt för de anställda. Det synes främst vara hans uppträdande som gjort att ambulanssjukvårdarna inte velat eller vågat rödmärka bilar mot hans vilja. I detta sammanhang är det värt att notera att personalen var provanställd under hösten 1994 och D.T. t.o.m. en bit in på år 1995. Det finns också anledning att återknyta något till vad som upplysts om bolagets organisation under tiden närmast efter det att bolaget övertagit verksamheten i de tre områdena på södra sidan. Den områdesansvarige R.Ö., som ambulanssjukvårdarna i första hand skulle vända sig till då det uppkom problem, hade i princip jour dygnet runt veckans alla dagar och arbetade dessutom själv på heltid som ambulanssjukvårdare. Han kunde själv åtgärda en del problem, även om han inte synes ha haft några ekonomiska befogenheter, men hade annars att vända sig till bolagets ledning. I denna fanns T.K. som såvitt nu är i fråga hade ansvaret för bilarna, U.K. som var personalansvarig och L.E. som var medicinsk kontaktperson. T.K:s relationer till personalen har redan berörts. U.K. var inte bara ansvarig för personalen utan också för bolagets utomlänstransporter och hade enligt vad han själv uppgett också jour i princip dygnet runt. Påfallande är att U.K., trots att han var personalansvarig, har lämnat svävande svar på frågor om bl.a. R.Ö:s befattningsbeskrivning och ekonomiska befogenheter och frågor om arbetsmiljöansvaret. L.E. var inte enbart medicinsk kontaktperson utan arbetade också som ambulanssjukvårdare även om han frikopplades från sådant arbete för t.ex. utbildningsinsatser.

Det som framkommit om bolagets organisation skall ses mot bakgrund av verksamhetens omfattning. Bolaget hade vid den aktuella tiden 17 ambulanser och personalen utökade genom övertagandet av de tre områdena på södra sidan från 35 till 60 anställda i en verksamhet som bedrivs dygnet runt veckans alla dagar. Enligt arbetsdomstolens mening framstår det som tämligen uppenbart att bolagets ledning inte var organiserad på ett sätt som svarar mot verksamhetens art och omfattning. Detta har bolagsledningen tydligen också funnit. Enligt bolaget inledde man den 1 november 1994 arbetet med en omorganisation och den 8 februari 1995 kallade bolaget till en MBL-förhandling angående en omorganisation. Parterna har olika uppfattningar om huruvida det var arbetstagsidans kritik som ledde fram till detta eller inte.

5. Har saklig grund för uppsägningarna förelegat?

Parterna har vid talans utförande inte gjort någon egentlig åtskillnad mellan de tre berörda arbetstagsarna, S.T., D.T. och P.W., när det gäller frågan om saklig grund för uppsägningarna förelegat, även om båda sidors sakframställningar innehåller beskrivningar av vad var och en av dem skulle ha sagt och gjort i olika sammanhang. Det framstår som att bolaget vill utkräva vad som skulle kunna kallas ett kollektivt ansvar av dem för vad som förevarit och att arbetstagsidans i viss mån är beredd att acceptera ett kollektivt betraktelsesätt. Bolagets inställning i denna del synes grundad på att vars och ens handlande styrs av den gemensamma negativa inställningen till ambulansverksamhet i privat regi och haft det gemensamma syftet att skada bolaget. Arbetstagsidans inställning synes grundad på att de tre arbetstagsarna handlat som företrädare för alla arbetstagare vid de berörda stationerna.

Enligt arbetsdomstolens mening kan ett sådant kollektivt ansvar knappast utkrävas i anställningsskyddssammanhang med mindre att det också påvisas att arbetstagsarna varit införstådda med och ställt sig bakom varandras handlande. Ett exempel på sådant skulle S.T:s åtgärd att lämna dagboken till CAK, vilket beslut fattats om på ett personalmöte, kunna vara.

Av utredningen i målet får visserligen anses framgå att de tre arbetstagarna gett uttryck för uppfattningen att ambulansverksamheten borde bedrivas i landstingets regi. Detta kan mycket väl förklaras av de erfarenheter de fått av sådan verksamhet i privat regi. De hade sedan verksamheten lagts ut på entreprenad under en relativt kort tid haft flera olika arbetsgivare. De hade fått sänkta löner, vilket givetvis för dem personligen framstätt som negativt, även om lönesänkningen berodde på att ett annat kollektivavtal blev tillämpligt genom bytet av arbetsgivare. De hade också provanställts för att utföra samma arbete som de sedan länge utfört åt andra arbetsgivare. Det är mot denna bakgrund förståeligt om arbetstagarna inom de områden bolaget övertog var oroade och missnöjda med sin situation. Arbetstagersidan har säkerligen också fog för sin uppfattning att de tre berörda arbetstagarna ansett sig handla på hela personalens vägnar. Men detta behöver inte betyda att alla anställda kan sägas stå bakom varje åtgärd och uttalande från de berörda arbetstagarnas sida eller ens att de tre skulle stå bakom varandras åtgärder och uttalanden.

Såvitt utredningen visar är det egentligen endast en åtgärd, nämligen sammanställningen av dagboken och överlämnandet av denna till CAK, som kan sägas ha vidtagits i enlighet med ett av personalen gemensamt fattat beslut. Detta beslöts vid ett personalmöte den 25 januari 1995, som också uppdrog åt S.T. att göra detta.

Arbetsdomstolen går först in på frågan om åtgärden att överlämna dagboken till CAK kan anses innebära ett överskridande av arbetstagens kritikrätt. Arbetsdomstolens hittillsvarande praxis när det gäller arbetstagens rätt att till myndigheter eller på annat sätt rikta kritik mot sin arbetsgivare och arbetsgivares möjligheter att genom uppsägning eller avskedande ingripa mot sådant sammanfattades av domstolen i domen [AD 1994 nr 79](#) på följande sätt.

Arbetsdomstolen har uttalat att en i princip långtgående kritikrätt ligger i linje med den allmänna yttrandefriheten och att anställningsavtalet inte innebär något avgörande hinder för en arbetstagarare att hos behörig myndighet påtala missförhållanden som råder i arbetsgivarens verksamhet. En anmälan kan emellertid ske under sådana förhållanden eller på sådant sätt att handlandet måste anses innebära att arbetstagaren åsidosätter kravet på lojalitet. Av stor vikt vid bedömningen är om arbetstagaren genom direkt kontakt med arbetsgivaren har försökt att få en rättelse till stånd, liksom det faktiska underlaget för anmälningen. Syftet med anmälningen och missförhållandenas art har också tillmätts betydelse. Den närmare omfattningen av kritikrätten får avgöras från fall till fall med beaktande av omständigheterna. Arbetsgivare har ansetts berättigad att skilja arbetstagarare från deras anställningar i ett fall ([AD 1986 nr 95](#)) där det funnits utrett bl.a. att arbetstagarna gjort en anmälan till en myndighet utan att ha godtagbara skäl för denna och i det huvudsakliga syftet att skapa svårigheter för arbetsgivaren och i ett annat fall ([AD 1988 nr 67](#)) där arbetstagararens handlande inte framstod som allvarligt menade försök att komma till rätta med påstådda missförhållanden utan till övervägande delen bestod av urskillningslösa anklagelser och gav intryck av att vara direkt åsyftade angrepp på arbetsgivarbolagets ledning. Arbetstagarare har alltså en i princip långtgående kritikrätt och de nyss nämnda avgörandena kan mot bakgrund av de speciella omständigheter som förelagat inte uppfattas som någon mer påtaglig begränsning av denna rätt.

Dagboken överlämnades alltså till CAK, som utövar tillsynen över ambulansverksamheten i länet. Dagboken innehåller en uppräknning av händelser som arbetstagararna ansett visa på missförhållanden hos bolaget. Som arbetsdomstolen funnit, får dagboken i allt väsentligt anses riktigt återge vad som förekommit vid de olika händelserna. Den innehåller - om man bortser från en felaktighet som synes ha uppkommit genom ett missförstånd - inga oriktiga

uppgifter. Det måste sägas föreligga ett stort allmänt intresse av att verksamhet av det slag som bolaget bedriver fungerar väl, eftersom den som förbundet framhållit är skattefinansierad och av stor betydelse för länets invånare. Även om den kritik som dagboken får sägas innehålla mot fordon, kommunikationsutrustning och medicinsk utrustning inte kan anses välgrundad i den mening att den visar på några allvarliga missförhållanden i bolaget innefattar dagboken på ett flertal punkter välgrundad kritik mot att ansvariga inom bolaget inte varit anträffbara vid behov och mot det sätt på vilket felanmälningar m.m. bemötts. I dessa delar innefattar arbetstagarnas kritik det förhållandet att åtgärder inte vidtagits eller inte vidtagits tillräckligt snabbt trots att man genom hänvändelser till ansvariga inom bolaget vid varje enskilt tillfälle försökt få åtgärder vidtagna. I den mening har arbetstagarna otvivelaktigt genom direkta kontakter med arbetsgivaren försökt få rättelser till stånd. Kritiken mot bolaget för att det var svårt att i olika situationer få kontakt med ansvariga inom bolaget kommer också till klart uttryck i det protokoll från personalmötet den 25 januari 1995 som överlämnades till bolaget kort tid innan anmälan till CAK gjordes. Noteras bör också att personalen hade inbjudit bolagsledningen till det mötet. Med hänsyn till dessa omständigheter kan det enligt arbetsdomstolens mening inte sägas att anmälan till CAK gjorts utan att man först försökt att genom direkta kontakter med arbetsgivaren få till stånd rättelse. Det kan visserligen sägas att personalen kunde ha gjort mer för att göra bolagets ledning uppmärksam på sitt missnöje, t.ex. genom att låta de berörda fackliga organisationerna påkalla förhandlingar med bolaget. Å andra sidan gjorde bolagsledningen inget för att förbättra förhållandet till personalen trots att ledningen måste varit medveten om att personalen var missnöjd med förhållandena. Utredningen ger inte något belägg för bolagets påstående att syftet med anmälan till CAK skulle ha varit att skada bolaget.

Vid en samlad bedömning av omständigheterna kring anmälan till CAK finner arbetsdomstolen att det förhållandet att denna anmälan gjorts inte utgör saklig grund för uppsägning samt att denna anmälan inte heller bör läggas någon, alltså inte heller S.T., till last när det i övrigt gäller att pröva om uppsägningarna var sakligt grundade.

Mot bakgrund av vad arbetsdomstolen inledningsvis anfört om möjligheterna att utkräva någon sorts kollektivt ansvar för vad som förevarit och den bedömning som nu gjorts ifråga om anmälan till CAK måste domstolen vid den fortsatta prövningen av om uppsägningarna av de tre var sakligt grundade göra individuella bedömningar beträffande var och en av de tre.

Som en allmän bakgrund till bedömningarna i denna del kan följande noteras. Vad som skall prövas är om arbetstagarnas kritikrätt överskridits genom uttalanden till medierna. Ostridigt är att S.T. överlämnade dagboken till förbundets tidning Kommunalarbetaren. Av utredningen framgår också att hon och D.T. intervjuades av den tidningen inför dess första artikel den 14 mars 1995. S.T., D.T. och P.W. har uppgett att de därefter inte själva tagit något initiativ till några kontakter med medierna utan att företrädare för medierna uppsökt dem samt att de överraskats av den stora uppmärksamhet som saken väckt i medierna.

Arbetsdomstolen går först in på en bedömning av om uppsägningen av P.W. var sakligt grundad. P.W. var såvitt utredningen visar inte delaktig i överlämnandet av dagboken till tidningen Kommunalarbetaren och intervjuades inte heller av tidningen. Han omnämns dock i tidningens artikel som en av dem som sammanställt dagboken men enligt vad utredningen visar skickade han endast Haningestationens anteckningar till S.T.. Några uttalanden från hans sida förekommer inte i artikeln. Bolaget tilldelade redan den 12 mars 1995, dvs. innan artikeln i Kommunalarbetaren publicerats, P.W. en varning. Enligt bolaget skedde det med anledning av att man fått vetskap om att P.W. medverkat i artikeln. Arbetsdomstolen kan för

sin del bara konstatera att bolaget saknade egentligt underlag för att tilldela P.W. en varning. Han kan inte på något sätt anses ansvarig för innehållet i artikeln och det är högst förståeligt om varningen för honom "kom som en chock", vilket han uppgett. P.W. uttalade sig sedan i ABC-Nytt:s första inslag. Han talade då om en baklucka som inte gått att öppna utifrån och om att de blivit tillsagda att köra ändå. Dessa uppgifter var riktiga även enligt bolagets beskrivning av vad som skett. Han framförde inga andra uppgifter. Såvitt framgår av utredningen gjorde P.W. sedan inte något ytterligare uttalande innan han sades upp den 4 april 1995.

Enligt arbetsdomstolens mening framstår det som uppenbart att bolaget vid uppsägningstillfället inte hade saklig grund för uppsägningen av P.W.. Bolagets åtgärder att varna och sedan säga upp honom framstår som mycket dåligt underbyggda. Med hänsyn härtill kan hans senare reaktioner på uppsägningen inte läggas honom till last som någon illojalitet mot bolaget, även om han då skulle ha uttalat sig negativt om bolaget.

Arbetsdomstolen övergår herefter till att pröva om uppsägningen av D.T. var sakligt grundad. Han intervjuades inför den första artikeln i Kommunalarbetaren och talade då om bl.a. dåliga däck, tappade glasrutor och avsaknad av syrgasutrustning. Han har i målet uppgett att han uttalade sig som representant för sin fackliga organisation samt att uppgifterna om dåliga däck och avsaknad av syrgasutrustning avsåg andra bolag, som också nämndes i artikeln. D.T. uttalade sig i det andra inslaget i ABC-Nytt, som tillkom sedan varningarna utdelats. Han uttalade att det inte tog mer än en halv dag förrän det "damp ner" en varning i brevlådan. På fråga varför arbetsgivaren gjort detta svarade D.T. att bolaget står snart inför en ny upphandling och då finns det risk att det inte får förnyat förtroende från landstinget. Såvitt utredningen visar gjorde D.T. inte några andra uttalanden innan uppsägningarna vidtagits. Han medverkade i inslag i ABC-Nytt sedan uppsägningarna skett och vad han då sade utgör närmast kommentarer till uppsägningarna.

D.T:s uttalande sådant det återgetts i Kommunalarbetaren kan förstås så att uppgifterna om dåliga däck och avsaknad av syrgasutrustning avser bolaget. Men uppgifterna är inte knutna till bolaget på annat sätt än att de kommer från D.T.. I artikeln nämns också vissa andra ambulansföretag, där brister av sådant slag påstås ha förekommit. Artikelns närmare utformning kan D.T. inte hållas ansvarig för. Det kan mot denna bakgrund inte anses visat att D.T. i detta sammanhang lämnat några oriktiga uppgifter om förhållandena i bolaget. D.T:s uttalanden i ABC-Nytt utgör närmast kommentarer till varningen och uppsägningen och innehåller inte några påståenden om missförhållanden i bolaget.

Enligt arbetsdomstolens mening framstår det som att även bolagets åtgärder att varna och sedan säga upp D.T. var dåligt underbyggda. Vid uppsägningstillfället hade bolaget i vart fall inte saklig grund för uppsägningen. Det framstår som oklart om D.T. kan lastas för innehållet i några andra tidningsartiklar eller TV-inslag än de ovan berörda. Inte heller beträffande honom kan därför det som förevarit efter uppsägningarna leda till bedömningen att uppsägningen var sakligt grundad.

När det sedan gäller frågan om bolaget hade saklig grund för uppsägningen av S.T. kan till en början konstateras att hon varit mer aktiv än P.W. och D.T.. Hennes åtgärd att lämna dagboken till tidningen Kommunalarbetaren framstår som den faktor som utlöste den massmediala bevakningen av bolaget. Det betyder emellertid inte nödvändigtvis att denna bevakning skulle ha uteblivit om hon inte gjort detta. Dagboken hade ju lämnats även till CAK, där den torde ha varit en för bl.a. medierna tillgänglig allmän handling.

S.T. intervjuades också inför den första artikeln i tidningen Kommunalarbetaren. Av henne gjorda uttalanden finns därefter i ett stort antal tidningsartiklar. Några nya sakuppgifter om bolaget har hon inte lämnat i dessa sammanhang med undantag för att hon i en artikel uppgett att en ambulans använts under en månad trots att den inte besiktigats i tid och därför var belagd med körförbud. Inte heller i inslagen i ABC- Nytt framförde hon några sakuppgifter om bolaget. Hon uttalar i övrigt till tidningarna och i ABC-Nytt mer allmänt hållen kritik mot ambulanssjukvård i privat regi och sedan uppsägningarna skett uttalar hon även att bolagets ledning inte är seriös.

En fråga som bör ställas är givetvis varför S.T. lämnade dagboken till Kommunalarbetaren. Hon har själv uppgett att detta liksom överlämnandet till CAK gjordes därför att man inte hos arbetsgivaren vann gehör för sina synpunkter, att det inte fanns en vilja på arbetsgivarsidan att reda ut problemen samt att arbetstagarna ville få hjälp att lösa de problem som man ansåg föreligga. Enligt arbetsdomstolens mening kan man mot bakgrund av vad som framkommit om bolagsledningens sätt att bemöta personalen inte helt bortse från denna förklaring.

S.T. har också uppgett att hon inte hade trott att saken skulle väcka sådan uppmärksamhet som den gjorde, att hon inte själv kontaktade några andra medier än Kommunalarbetaren, att ett stort antal journalister kontaktade henne samt att man innan varningarna utdelades var överens om att inte lämna några kommentarer.

Enligt arbetsdomstolen framstår det, åtminstone om man i efterhand beaktar också vad som skrivits och sagts i medierna om bolaget, som belastande för S.T. att hon lämnade dagboken till Kommunalarbetaren. Detta kom att leda till en omfattande massmedial bevakning av bolaget. Det finns emellertid andra omständigheter som talar till hennes förmån och som måste beaktas. S.T. skickade inte dagboken till och medverkade inte i vilken tidning som helst utan till förbundets egen tidning. Hon kunde svårligen förutse vilken uppmärksamhet saken skulle komma att orsaka. Det finns inte anledning att utgå från annat än vad S.T. själv uppgett nämligen att hon därefter kontaktats av företrädare för andra medier som velat ha uttalanden av henne. Det kan givetvis sägas att hon borde ha avvisat dessa kontakter och avstått från ytterligare kommentarer. Vad som förevarit vid dessa kontakter har inte närmare belysts men det har troligen inte varit helt enkelt för henne att behärska situationerna. Hon har dock såvitt framkommit inledningsvis inte lämnat några nya sakuppgifter om bolaget och dess verksamhet, om man bortser från uppgiften om den obesiktigade ambulansen, som var en riktig uppgift. Särskilt bör framhållas att de mycket graverande påståendena om t.ex. dåliga bromsar och användning av sommardäck vintertid inte gjorts av henne. Hon kan inte gärna hållas ansvarig för utformningen av tidningsartiklar och TV-program. Det framstår också som att det är den bild av bolaget som presenterats i artiklar och TV-program som skadat bolaget, inte några enstaka uttalanden av S.T. eller någon av de andra ambulanssjukvårdarna.

Vid bedömningen bör även följande beaktas. Att ambulansverksamheten bedrivs på ett riktigt sätt är av stor betydelse för allmänheten. Ambulanssjukvårdarna har ett personligt ansvar för den vård de ger patienterna. Alla bolagets ambulanssjukvårdare på den södra sidan har tydligen upplevt det som svårt att få kontakt med ansvariga inom bolaget och att få problem åtgärdade. Den samlade personalen där har också uppdragit åt S.T. att vidta vissa åtgärder med anledning därav. Hon hade också ett fackligt förtroendeuppdrag och uppfattades av personalen och troligen även av företrädare för medierna som personalens företrädare, även om hon inte i detta sammanhang verkade på det sätt fackliga förtroendemän i allmänhet gör.

Vid en samlad bedömning av omständigheterna finner arbetsdomstolen att bolaget inte heller haft saklig grund för uppsägningen av S.T. vid uppsägningstillfället. Frågan är då om hennes senare gjorda uttalanden kan medföra att uppsägningen ändå skall anses sakligt grundad. Efter uppsägningarna uttalade S.T. i en tidningsartikel bl.a. att bolagets ledning var totalt oseriös. Ett liknande uttalande gjorde hon i ett TV- inslag. Sådant kan givetvis försvåra ett framtida samarbete mellan henne och bolagsledningen, vilket kan tala för att uppsägningen av henne skall anses sakligt grundad. Det kan visserligen ifrågasättas vilken betydelse som kan tillmätas en prognos om de framtida möjligheterna att samarbeta när arbetstagaren som i detta fall kommit att övergå till en annan arbetsgivare.

Enligt arbetsdomstolens mening bör emellertid följande beaktas. De i målet berörda tidningsartiklarna och TV-inslagen ger en mycket negativ bild av bolaget. Uppgifterna om bolaget var i vissa avseenden klart felaktig och i andra överdrivna och det är förståeligt om bolaget reagerat mot innehållet i artiklarna och TV-inslagen. Samtidigt står det klart att S.T. innan uppsägningarna skedde endast uttalade sig i begränsad omfattning och att hon i vart fall inte då gjort några uttalanden som varit felaktiga eller överdrivna. Med hänsyn härtill framstår även bolagets åtgärder att varna och säga upp henne som överdrivna. Det borde ha kunnat redas ut mellan å ena sidan S.T. och hennes organisation och å andra sidan arbetsgiversidan att hon och bolagsledningen hade ett gemensamt ansvar för att deras relationer blev så dåliga som de slutligen blev. Hade parterna förfarit på ett sådant sätt borde ett fortsatt samarbete mellan S.T. och bolagsledningen ha varit möjligt.

Sammanfattningsvis finner arbetsdomstolen att bolaget inte heller haft saklig grund för uppsägningen av S.T..

Vid den bedömning som nu gjorts har arbetsdomstolen inte anledning att gå in på vad parterna anfört om ILO-konventionen nr 158.

6. Skadestånd

Bolaget har genom att i strid med [anställningsskyddslagen](#) säga upp S.T., D.T. och P.W. ådragit sig skyldighet att utge skadestånd till dem. Förbundet har yrkat ovanligt höga skadeståndsbelopp och till stöd därför anfört följande. Uppsägningarna är särskilt allvarliga eftersom de avsett att hindra S.T., D.T. och P.W. från att använda sig av sina grundläggande fri- och rättigheter och eftersom arbetsgivaren kränkt dem i deras funktioner som skyddsombud och fackliga förtroendemän. Uppsägningarna har dessutom skett under kränkande former.

Enligt bolaget är de yrkade skadestånden oskäligt höga och bör beloppen med hänsyn till omständigheterna i målet jämkas, i första hand till noll.

Enligt arbetsdomstolens mening finns det i vart fall inte anledning att utdöma högre skadestånd än som normalt utdöms för icke sakligt grundade uppsägningar. När det gäller att bestämma skadestånden till P.W. och D.T. finns det inte heller anledning att utdöma lägre belopp. Skadestånd bör utgå till envar av P.W. och D.T. med 60 000 kr. S.T. har däremot agerat på ett sätt som motiverar att skadeståndet till henne bestäms till ett avsevärt lägre belopp. Skadeståndet till henne bör bestämmas till 30 000 kr.

7. Rättegångskostnader

Bolaget bör i enlighet med huvudregeln om förlorande parts ansvar för rättegångskostnader ersätta förbundet för dess rättegångskostnader. Vad som yrkats får anses skäligt.

Domslut

Domslut

Arbetsdomstolen förpliktar Samariten Ambulans Aktiebolag att utge allmänt skadestånd till envar av D.T. och P.W. med sextiotusen (60 000) kr samt till S.T. med trettiotusen (30 000) kr allt jämte ränta enligt [6 § räntelagen](#) från den 13 februari 1996 tills betalning sker.

Samariten Ambulans Aktiebolag skall vidare ersätta Svenska Kommunalarbetareförbundet för rättegångskostnader med trehundraåttiosextusenåttahundranio (386 809) kr, varav 344 669 kr avser ombudsarvode, jämte ränta å det förstnämnda beloppet enligt [6 § räntelagen](#) från dagen för denna dom tills betalning sker. Av beloppet utgör 68 934 kr mervärdesskatt.

Dom 1997-05-07, målnummer A-16-1996

Ledamöter: Hans Tocklin, Jan Bergman (hovrättsassessor; tillfällig ersättare), Margit Strandberg, Ulf E. Nilsson (skiljaktig), Lennart Grudevall (förra direktören i Svenska Kommunförbundet; tillfällig ersättare; skiljaktig), Göte Larsson och Lennart Andersson

Sekreterare: Örjan Härneskog

Ledamöterna Ulf E. Nilssons och Lennart Grudevalls skiljaktiga mening

Vi delar inte majoritetens mening i vad beträffar bedömningen av S.T:s agerande.

S.T. lämnade dagboken till CAK på uppdrag av personalmötet den 25 januari. Hon skickade den samtidigt till förbundets tidning Kommunalarbetaren men på eget initiativ. Enligt de uppgifter som i varje nummer fanns på den redaktionella sidan med innehållsförteckning m.m. var upplagans storlek över 700 000 exemplar. Det måste ha varit uppenbart att genomslagseffekten av en artikel rörande innehållet i dagboken skulle bli avsevärd, inte minst mot bakgrund av den debatt av principiell och ideologisk karaktär som tidigare år hade förts beträffande ambulansverksamhet i privat regi. - Det är anmärkningsvärt att S.T. inte samtidigt gav bolaget en kopia av dagboken eller ens talade om att dagboken hade översänts inte bara till CAK - vilket framgick av det protokoll från personalmötet som hon hade lämnat till bolaget den 3 februari - utan även till Kommunalarbetaren.

Vid MBL-förhandlingen den 21 februari, i vilken S.T. deltog, diskuterades bl.a. personalens lojalitetsplikt och man kom överens om att kritik mot bolaget fortsättningsvis skulle tas upp internt. S.T. gjorde emellertid därefter en rad uttalanden vid intervjuer i massmedia. Hon borde enligt vår mening ha iakttagit större försiktighet vid sin medverkan, t.ex. under återopande av överenskommelsen vid MBL-förhandlingen.

S.T. var arbetsplatsombud och skyddsombud. Hon har emellertid inte utnyttjat möjligheten att påkalla förhandlingar med bolaget enligt gällande bestämmelser eller att begära medverkan från sitt förbund på annat sätt för att lösa de problem som förelåg. Detta hade varit en naturlig åtgärd och det är svårförklarligt varför så inte skedde.

Bolagets verksamhet är beroende av fortlöpande entreprenadavtal med landstinget och bolaget är sårbart för extern kritik. Det är därför av vikt att kritik som framförs är välgrundad och relevant. Av de nära trettio punkter som föranlett anmärkningar från ambulanspersonalen medförde endast två av dessa påpekanden från CAK. Disproportionen mellan antalet anmärkningar och resultatet av tillsynsmyndighetens granskning är därför anmärkningsvärd.

Mot denna bakgrund anser vi att S.T:s agerande har utgjort saklig grund för bolaget att säga upp henne.

Överröstade i denna fråga ansluter vi oss i övrigt till majoritetens bedömning.